

Засновник: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського.

Видається з 01.01.1998 р. Виходить двічі на місяць.

Головний редактор М. Закіров, д-р політ. наук, заввідділу політологічного аналізу.

Редакційна колегія: Л. Чуприна, канд. наук із соц. комунікацій, заввідділу оперативної інформації, Т. Дубас, канд. наук із соц. комунікацій, заввідділу синтезу соціокультурних мережевих ресурсів. Комп'ютерний дизайн: Г. Булахова.

Адреса редакції: НБУВ, Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна.

Тел. (044)524-25-48, (044)525-61-03. E-mail: siaz2014@ukr.net, www.nbuviar.gov.ua.

Ідентифікатор медіа R30-01101

Україна: події, факти, коментарі

Інформаційно-аналітичний журнал

№ 4 2026

ЗМІСТ

Коротко про головне

Звернення Президента України В. Зеленського3

Національний день молитви за Україну.....7

Аналітика

Політичні акценти

Закіров М.

Візит європейських лідерів до Києва в четверту річницю від початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну.....8

Тарасенко Н.

Тристоронні переговори в Женеві: підсумки в оцінках експертів.....14

Потіха А.

Мюнхенська безпекова конференція-2026: підсумки та оцінки експертів.....26

Аулін О. «Дистанційний арбітр»: нова роль Заходу на Близькому Сході в оцінках експертів.....	34
--	----

Економічний ракурс

Кулицький С. Українсько-польські економічні відносини у політичному контексті під час повномасштабної російсько-української війни (Закінчення. Початок у № 1–3)	40
--	----

Наука – суспільству

Основні напрями діяльності НАН України.....	51
Сучасні дослідження та розробки академічної науки.....	57
Міжнародне співробітництво у галузі освіти і науки.....	68
Нагороди та відзнаки.....	69

Коротко про головне

Звернення Президента України В. Зеленського

Звернення Президента України в четверті роковини початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну

«Дорогі українці! Дорогі українки!

Сьогодні рівно чотири роки, як Путін бере Київ за три дні. І ось це насправді дуже багато говорить про наш спротив, про те, як же бореться Україна весь цей час. За цими словами – мільйони наших людей. За цими словами – велика сміливість, дуже важка робота, витримка й великий шлях, який Україна долає з 24 лютого.

Цей кабінет, ця маленька кімната в бункері на Банковій, – тут були перші мої розмови з лідерами світу на початку війни. Я тут говорив із Президентом Байденом і саме тут почув: “Володимире, є загроза, вам треба терміново залишити Україну. Ми готові в цьому допомогти”. І я тут відповів, що мені потрібна зброя, а не таксі.

І не тому, що ми всі такі безстрашні чи такі сталеві. Ми всі – живі люди, і в той день усім нам, усім українцям, було і страшно, і боляче, і в багатьох був шок, і багато хто не знав, що сказати, але на якомусь... на якомусь невидимому рівні всі ми знали, що іншої України в нас немає. Це наш дім, і всі ми розуміли, що треба робити.

Це був такий вибір. Вибір, що тоді зробили мільйони українців та українок. Наші люди не підняли білий прапор, а захищали синьо-жовтий. І окупанти, які думали, що тут їх зустрінуть черги з квітами, побачили черги у військкомати. Наші люди обрали опір. І воїни наші – вони стояли міцно, і цивільні захищали міста, захищали наші села, вулиці, подвір'я, звичайні люди, абсолютно, живою стіною зупиняли колони техніки. І всі разом підказували заблукалій Росії єдину вірну дорогу.

Всі розуміли: кожне завтра треба здобувати. Україна повинна була стояти, стояти держава попри все. І попри все мала працювати наша Україна. Багато що робилося саме тут – ми ніколи раніше не показували цей об'єкт. Зараз він порожній, зрозуміло, а на початку війни... на початку війни тут були сотні людей.

Я працював тут, потім я підіймався наверх, я звертався до вас, до людей. Тут була наша команда, уряд, щоденні наради з військовими, дзвінки, пошук рішень – усе необхідне для того, аби Україна вистояла. Треба було доставляти зброю. Доставляли ліки, доставляли їжу в заблоковані ворогом міста. Аби було життя, за яке Україна так відчайдушно бореться.

І, чесно кажучи, ну, бувало по-різному, і тут звучала і офіційна мова, і нелітературна, бо кожен пакет допомоги, кожні санкції проти Росії, кожну партію зброї – усе це треба було реально... реально вигризати. Вигризати віру в Україну. Зробити так, аби світ включився.

І це був ключовий посыл звернень до європейських країн, до Конгресу США, до більшості парламентів світу. І до людей, безумовно, до звичайних людей, до мільйонів в усьому світі: будьте з нами, будьте з Україною, вірте в нас, stand with Ukraine, be brave like Ukraine!

Ці заклики спрацювали, бо українці боролися так, що захоплювало подих. І спротив цей було видно з космосу. Це надихало, абсолютно, тож зовсім скоро всі побачили це синьо-жовте море – тисячі людей із нашими прапорами на площах Європи і світу.

І так поступово, важко, крок за кроком, по цеглині Україна зводила ту опору, яка дозволила витримати: коли ми вистояли перший день війни, найдовший у житті. А потім іще один. І ще один. А далі тиждень. Два. А потім... а потім – місяць. І ми побачили весну.

Ми вибороли її тоді, коли здавалося, цей лютий не закінчиться ніколи. Ми здобули свою першу весну під час великої війни. Це був переломний момент, і вперше тоді в кожного промайнула думка така: зможемо. Україна зможе.

Мені дуже подобається фраза, яку в той час репостив кожен. Такий своєрідний підсумок першого етапу повномасштабної війни, коли Україна сказала: “Ти думаєш, я стала на коліна? Я тільки зав’язала берці”.

А попереду був шлях. І навіть у цьому протяжному тунелі не вмістити і мільйонну частину того болю, який Україна пережила за цей час. Болю, який Росія принесла в кожную нашу родину, в кожне українське серце.

Буча. Ірпінь. Бородянка. Братські могили. Гостомель. “Мрія”. Харків. Миколаїв. ОДА. Каховська дамба. Запорізька АЕС. Кременчук і Кривий Ріг. Тернопіль і Львів. Оленівка. Часів Яр. Київ. “Охматдит”. Краматорськ. Вокзал. Іграшка. Маріуполь. Драмтеатр. Напис “Діти”. Одеса. Багатоповерхівка. Дівчинка. Три місяці. Вільнянськ. Пологовий. Немовля. Два дні...

Чоловіки так не воюють. Люди так не вчиняють. Українці цього не забудуть. І нехай ці кадри бачать усі, кому не тисне совість, хто досі простягає руку російському злу й досі купує в Путіна нафту.

Але весь цей час ми не даємо гніву з’їсти нас зсередини, українці перетворюють власну лють на енергію для боротьби й доводять: можна змусити нас спуститись у сховище, але неможливо загнати Україну під землю назавжди. Ми неодмінно підіймаємось, повертаємось, ми продовжуємо боротися, бо боремось ми за життя. За право стояти на своїй землі, дихати своїм повітрям. І Україна добре знає ці відчуття, коли попри все після відбою ми піднімаємося нагору й коли з бомбосховища разом із нами підіймається надія, летить до неба завжди, коли вгору здійснюється український прапор – коли він повертався і повертається туди, де має бути по праву.

І це наступний важливий етап нашої боротьби, коли Україна не тільки вистояла й не лише тримає оборону, а коли Україна дає здачі. Коли історію

твори́ли цілі міста. Міста-герої. Міста героїв. Які йшли вперед. Були перші наступи, перші успіхи й те, що неможливо забути: перші очі – очі українців, які дочекалися своїх. Балаклія, Ізюм, Куп'янськ, Херсон. І всі бачили, як гнали окупантів із Київщини, гнали із Сумщини, Чернігівщини. І всі дізналися про український телепорт для ворогів на той світ – Чорнобаївку. Бачили, як російські ультиматуми ставали жестами доброї волі. Як Зміїний знову став нашим.

Як слово “бавовна” отримало нове значення, і як ми раділи, коли першу “бавовну” почули на Росії. Це не злорадство, просто так українською звучить справедливість. Звучить “стугною”, “вільхою”, “нептуном” і гуркотом, із яким крейсер “Москва” йшов на дно. Тоді це була подія, згодом – традиція.

І мало що ще гріє українцям душу так, як кадри палаючих військових об'єктів ворога та його НПЗ. Коли це сталося вперше, це були великі новини. Зараз – майже щоденні.

І те, що раніше здавалося фантастикою, тепер стало нормою. “петріоти”, “айріси”, “насамси”, F-16. І дещо більше: наша зброя, наша далекобійність.

Просто усвідомте: Україна пройшла шлях від точки, коли нам передавали “броніки”, до точки, коли ми самі робимо більше 3 млн ефпівішок на рік. Від часів, коли ми захоплювалися “джавелінами” й “байрактарами”, до дня, коли в нас є свої “січень”, “гор”, “вампір”, “паляниця”, “пекло”, “рута”, “фламінго”. Від прохання закрити небо до здатності збивати сотні “шахедів” за ніч. Від їжаків та укріплень на вулицях Києва до Курської операції та “Павутини”.

Але й цього недостатньо – ми будемо робити більше, бо Росія не зупиняється, на жаль, і воює всіма методами проти миру, проти нас, проти людей.

Путін розуміє, що не здатен перемогти Україну на полі бою, і “друга армія світу” воює з багатоповерхівками й електростанціями. І зараз українці долають найважчу зиму в історії. І терор майже щоночі. І я не знаю, хто б іще таке витримав, не посипався, не похитнувся. Українці це роблять. Це велика втома, безумовно. Який іще народ може так? Попри війну, всі ці атаки, всі випробування перемагати зло, перемагати зневіру, розпач. І триматись. І триматись у єдності.

І при всьому цьому здобувати результати всюди. Щоразу після атак відновлюватися. Щоразу наповнювати ракетами нашу ППО. Щоранку йти на роботу. Постійно тримати позиції. Говорити зі світом на рівних. Здобувати кандидатство в ЄС, повертати додому тисячі наших полонених. І кожен міжнародний майданчик – від Давосу до ООН – робити проукраїнським. Робити голос України у світі гучним, перемагати на “Євробаченні”, забирати “Оскар” і “Бафту”, бути абсолютними чемпіонами світу з боксу й доводити, що українці мають честь найвищої проби – набагато дорожчу, ніж будь-яке золото цього безхребетного МОК.

Із кожного такого вчинку, з усіх таких кроків, здобутків, маленьких перемог складається велика Україна. Велика, бо в неї є ви. Люди, які надихають планету.

Ми пам'ятаємо, як перші іноземні лідери прибували в Україну на початку цієї війни. І термін “офіційний візит” навіть на йоту не може передати, чим були ці зустрічі для нас. Ми зрозуміли, хто нам дійсно брат і друг, хто не побоявся, не завагався, хто зберіг ім'я і не переживав, як не сердити Путіна. Я хочу подякувати кожному лідеру, який обрав світлий бік історії – обрав Україну. У Європі, США, Канаді, Японії, Австралії. Всім, всім, хто з нами.

І я дуже хочу одного дня прийти сюди з Президентом США. Я точно знаю: тільки побувавши в Україні й побачивши на власні очі наше життя і боротьбу, відчувши наших людей і ось це море болю, – тільки так можна зрозуміти, про що ця війна насправді. І через кого. Хто тут агресор. На кого потрібно тиснути. Зрозуміти, що Україна захищає життя, воює саме за це. І це не вулична бійка. Це напад хворої держави на суверенну, і зрозуміти, що Путін і є ця війна. Він – причина початку й перепона для її закінчення. І ставити на місце треба саме Росію, щоб справжній мир був.

Кажуть, час лікує. Я не впевнений. Принаймні я не знаю, скільки часу треба, аби загоїти всі наші рани. Всі ці болісні питання “скільки?”, від яких пече всередині. Скільки виплакано сліз? Скільки атак, підступних ударів? Скільки шрамів на серці? Скільки прапорів на наших кладовищах? Скільки імен?

Да Вінчі. Гренка. Джус. Жека. Тихий. Норд. Петриченко. Мацієвський. Матрос Віталій Скакун. Льотчик Олександр Оксанченко. Дар'я Лопатіна, Дельта. Лана Чорногорська, Саті. Юлія Березюк. Маргарита Половінко. Тисячі, тисячі героїв, які віддали життя, аби жила Україна. Наші воїни-оборонці. Наші янголи-охоронці.

Я впевнений, вони точно розповіли Богові всю правду про цю війну. Про те, як ми захищаємось. Захищаємо свою землю, життя, незалежність, свою культуру, історію, свою Софію, своїх людей. Тисяча чотириста шістдесят два дні повномасштабної війни. Дванадцять років від початку агресії Росії. Для когось – ціле життя. Безумовно, ми всі хочемо, щоб війна закінчилась. Але ніхто не дозволить, аби закінчилась Україна. Ми хочемо миру. Сильного, гідного, довгого. І перед кожним раундом перемовин я даю нашій команді дуже чіткі директиви. Це завжди йде закритими указами, але точно не розкрию державну таємницю, якщо скажу головний мій посил: не обнулити всі ці роки, не знецінити всю боротьбу, відвагу, гідність, усе, що Україна пройшла. Не можна, не можна це віддати, забути, зрадити. Саме тому стільки раундів перемовин і битва за кожне слово, за кожен пункт, за реальні гарантії безпеки, щоб угода була сильною. Історія дивиться на нас уважно. Угода має бути не просто підписана, має бути прийнята – прийнята українцями.

Дорогий народе!

Сила, яка тримає нас усі ці роки, – це ви, наші люди. Наш спротив – це ви. Українці. Українки. Кожен, хто не здається. Може, очі наші і втомлені, але спини непохитні. Я хочу подякувати кожному й кожній, хто тримає на своїх плечах незалежність. Кожному воїну – за силу. Вашим батькам, дітям, дружинам, чоловікам – за витримку. Я дякую всім, хто своєю працею робить Україну сильнішою. Хто повертає в наш дім світло й тепло. Хто лікує, волонтерить, хто навчає. І хто вчиться в університеті або у школі. Та вчиться найголовнішого – бути людьми, бути українцями. Я пишаюся вами. Я вірю в кожного й кожна. В усіх, до кого без жодного перебільшення я маю честь звертатись: великий народе великої України.

Згадуючи початок вторгнення і дивлячись на сьогоднішній день, ми маємо повне право сказати: ми захистили незалежність, ми не програли державність, Україна існує, і не лише на карті. Україна – суб'єкт міжнародних відносин. Наша столиця є, стоять Харків, Суми, Чернігів, Дніпро, Запоріжжя, Краматорськ, Одеса, Львів, інші міста. Путін не досягнув своїх цілей. Не зламав українців. Не переміг у цій війні. Ми зберегли Україну, і ми зробимо все, щоб здобути мир. І щоб була справедливість.

До весни менше тижня. Ми долаємо найважчу зиму в історії. Це факт. І це дуже непросто. Непросто всім вам. Але так само, як у перший день війни, ми продовжуємо будувати своє завтра – крок за кроком, справа за справою, здобуток за здобутком. І кожен результат, кожен успіх, кожне наше “Україна змогла” – заслуга всіх вас. Українського народу.

Слава Україні!» *(Офіційне інтернет-представництво Президента України (<http://www.president.gov.ua>). – 2026. – 24.02).*

Національний день молитви за Україну

У Софійському соборі в Києві Президент і перша леді разом з європейськими лідерами помолилися за гідний мир в Україні.

У день відзначення четвертої річниці початку повномасштабної агресії Росії проти України Президент В. Зеленський та перша леді О. Зеленська разом з європейськими лідерами, які сьогодні відвідали Київ, помолилися у Софійському соборі за українців і гідний мир в Україні.

У молитві взяли участь: Президент Фінляндії А. Стубб, президент Європейської ради А. Коста, президент Європейської комісії У. фон дер Ляєн, Прем'єр-міністр Данії М. Фредеріксен, Прем'єр-міністр Естонії К. Міхал, Прем'єр-міністр Ісландії К. Фростадоттір, Прем'єр-міністр Латвії Е. Сіліня, Прем'єр-міністр Норвегії Й. Гар Стере, Прем'єр-міністр Хорватії А. Пленкович, Прем'єр-міністр Швеції У. Крістерссон, міністр національної оборони Литви Р. Каунас.

Представники церков і релігійних організацій – Православної церкви України, Реформатської церкви, Римо-католицької церкви в Україні, Української греко-католицької церкви, Всеукраїнського союзу церков євангельських християн-баптистів, Духовного управління мусульман України, Української євангельської церкви та Союзу єврейських релігійних організацій України – провели молитви. Вони молилися за благословення й підтримку українських воїнів, за гідний мир, за звільнення полонених, за кожну людину, змушену залишити свій дім, за всіх українців, за єдність, стійкість українського народу (*Офіційне інтернет-представництво Президента України (<http://www.president.gov.ua>). – 2026. – 24.02).*

Аналітика

Політичні акценти

М. Закіров, заввідділу СІАЗ НБУВ

Візит європейських лідерів до Києва в четверту річницю від початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну

Ось і настав день про сьогоднішній зміст якого 24 лютого 2022 р. практично ніхто у світі не міг і подумати. У той далекий і водночас надзвичайно близький ранок з тих чи інших причин кожен свідок або безпосередній учасник подій не міг уявити, що широкомасштабне вторгнення російських військ триватиме так довго. Лідери європейських країн і США, що поспіхом евакуювали свої дипломатичні місії з Києва, вважали Україну неспроможною втримати навалу російських військ. У свою чергу загарбники розраховували на швидку перемогу та мріяли про урочисту ходу Хрещатиком. Проте Збройні сили України, керівництво держави й український народ зламали підступні плани окупантів і своїм мужнім опором ворогу довели усьому світу спроможність відстоювати суверенітет країни. Після вигнання російських військ з-під Києва, Чернігова, Сум, Харкова, контрнаступу восени 2022 р. та звільнення Херсона була надія на завершення війни. Проте з багатьох об'єктивних і суб'єктивних причин, детальний аналіз яких у майбутньому, поза сумнівом, буде предметом численних наукових досліджень, цього не сталося. Однак не сталося й того, на що сподівався ворог і що очікувала у лютому 2022 р. більшість політиків у світі. Україна не впала, вона бореться, вона стала тільки сильнішою, набула справжньої суб'єктивності, на яку змушені зважати як наші партнери, так і противники.

Невипадково український поет і письменник А. Любка зазначив: «У цьому світлі не так уже й скандально звучать слова голови Мюнхенської конференції з безпеки В. Ішінгера, який в інтерв'ю виданню “Tagesspiegel”

заявив, що “поки Україна воює, небезпека для Європи невелика”. Його слова можна трактувати цинічно: мовляв, Європа не зацікавлена в мирі для України. Але значно цікавіше розглянути цю заяву в руслі realpolitik: Ішінгер фактично заявив, що опір України нині є основою європейської безпеки. Ще раз: не НАТО, а Україна стала основою безпеки ЄС у 2026 р. Ось у такий химерний спосіб і відбувається реальна євроінтеграція України. Документи ще не підписано, але на практиці ми інтегровані у Європейський Союз на дуже багатьох рівнях. І якщо ЄС хоче вижити й зміцнитися як геополітичний гравець, то мусить інтегрувати Україну. Точніше кажучи, взаємно інтегруватися з Україною» (URL: <https://ukr.lsm.lv/statija/poziciya/poziciya/24.02.2026-andrii-lyubka-cetverta-ricnisya-rosiiskoyi-agresiyi-nastav-cas-ukrayinizuvati-jevropu.a635847>).

Четверті роковини від початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну, четверті роковини війни, що за тривалістю вже перевищила німецько-радянську війну 1941–1945 рр., спонукають світову спільноту й експертне середовище до жвавого обговорення та активних політичних дій, свідками яких став сьогоднішній Київ, який, як і у 2022 р., став у заторах. Проте затори в 2026 р. мають істотну відмінність. Вони виникли не з причини евакуації киян, які рятують дітей від війни. Ці затори виникли внаслідок прибуття до столиці України численних закордонних делегацій і лідерів європейських країн, наших партнерів, які приїхали підтримати нас, зустрітися з керівництвом держави, укотре обговорити нагальні потреби та прийняти вагомі рішення.

За підсумками четвертого року війни спостерігачі відмічають істотне пожвавлення переговорного напрямку, який безпосередні учасники переговорів схильні оцінювати з різним ступенем оптимізму. Зокрема, спецпредставник Президента США С. Віткофф за результатами зустрічі в Женеві анонсував «хороші новини» в питанні мирного врегулювання. Ба більше, представник адміністрації Д. Трампа не виключив можливість саміту Зеленського й Путіна найближчим часом. «Ми з Джаредом (зятком Трампа – Кушнером. – Фокус) сподіваємося, що винесемо на обговорення обом сторонам кілька пропозицій, які зблизять їх протягом наступних трьох тижнів і, можливо, навіть приведуть до саміту між Зеленським і ...Путіним», – підкреслив представник очільника Білого дому, не виключивши, що до цієї зустрічі може приєднатися безпосередньо Д. Трамп (URL: <https://focus.ua/uk/politics/744923-kijiv-za-tri-dni-dovzhinoyu-4-roki-u-yakiy-politichniy-tochci-narazi-viyna-z-rf-i-shcho-pishlo-ne-tak>).

У свою чергу після тристоронніх зустрічей Україна – США – РФ у Женеві 17–18 лютого Президент України В. Зеленський констатував відчутний прогрес за військовим напрямом. Тобто політичний напрям залишається найбільш складним у переговорах. Як зауважує експерт-міжнародник С. Желіховський, «швидше за все, 2026 р. буде ознаменований паралельно з бойовими діями, новими і новими намаганнями домовитися про

припинення вогню... ми знаходимося у ситуації, коли всі сторони виснажилися, але при цьому вкрай важко сказати, коли настане переломний момент. Момент цей, між тим, стосуватиметься припинення безпосередньо бойових дій, але не буде означати припинення війни. Йтиметься про переведення війни на рейки паузи, не більше того» (URL: <https://focus.ua/uk/politics/744923-kijiv-za-tri-dni-dovzhinoyu-4-roki-u-yakiy-politichniy-tochci-narazi-viyna-z-rf-i-shcho-pishlo-ne-tak>).

У свою чергу виконавчий директор Центру прикладних політичних досліджень «Пента» О. Леонов вважає, що спільні санкційно-синергічні кроки Євросоюзу та Сполучених Штатів Америки дадуть змогу говорити з Росією про закінчення війни з позиції сили. «Давайте згадаємо історію Першої світової війни, коли імператорська Німеччина програла, втративши при цьому значну частину територій і населення, бо її економіка і суспільство сколапсували», – зауважує політолог. За його словами, і досі – на порозі п'ятого року протистояння України повномасштабному вторгненню РФ – зберігається вірогідність такого сценарію. Однак, підкреслює політолог, цей сценарій конче потребує «жорсткого, серйозного і консолідованого тиску на Москву» з боку офіційного Вашингтона та Брюсселя (URL: <https://focus.ua/uk/politics/744923-kijiv-za-tri-dni-dovzhinoyu-4-roki-u-yakiy-politichniy-tochci-narazi-viyna-z-rf-i-shcho-pishlo-ne-tak>).

На користь дієвості тиску на Москву свідчить і той факт, що, незважаючи на десятиліття пропагандистської істерії, яка панувала в інформаційному просторі РФ і досягла піку на початку широкомасштабного вторгнення, чотири роки війни, величезні втрати, поступове погіршення економіки, закриття кордонів, обмеження в доступі до соціальних мереж тощо поступово дуже повільно, але роблять свою справу. На думку політолога Д. Орешкіна, росіяни готові до компромісів: «Тому що громадська думка вже перестала гратися з такою цяцькою, як вихід до кордонів Польщі або навіть до Португалії. Більшість розуміє, що доведеться домовлятися на якихось умовах. Умови повинні бути “наші” – громадська думка твердо це знає. А що означає “наші умови”? Це товариш Путін пояснить» (URL: <https://www.dw.com/uk/politolog-pro-cotiri-roki-vijni-rosii-neskincenna-vijna-norma-dla-putina/a-76084938?maca=ukr-rss-ukr-all-1496-rdf>).

Проте настрої громадян у реаліях російської політичної системи відіграють вкрай малу роль, а керівництво перебуває в глухому куті. Проблема полягає в тому, що розпочати цю абсолютно безглузду війну було значно легше, ніж її завершити. Більше того, це завдання для Кремля стає дедалі важчим. Величезна маса значною мірою соціально й морально-психологічно маргіналізованого війська, яке після завершення війни загрожуватиме значними внутрішніми соціальними потрясіннями, а інерція розкрученої військово-промислової машини, що поглинає величезні фінансові ресурси, може остаточно зруйнувати економіку. Отже, Путін зі своїм оточенням опинилися попереду снігової лавини, яку вони самі зрушили

з місця. Вони не можуть зупинитися, тому змушені стрімголов мчатися вперед, а лавина проблем і загроз як для них, так і для Росії в цілому лише зростає.

Д. Орешкін зауважує: «Значна частина бізнес-еліт і кремлівських еліт теж розуміє, що війна буксує. Люди, які мислять раціонально, розуміють, що справа йде до глухого кута. Але вони також розуміють, що якщо ти зараз вийдеш і скажеш: “Володимир Володимирович, ви облажались. Вам би в відставку”, то прямим наслідком такої заяви буде відрубання голови. Еліта добре розуміє, що спроба звалити цей режим просто небезпечна... у верхах все занадто простежується спецслужбами для того, щоб хтось міг організувати якусь змову. Тож, хоча у ...Путіна і є деякі фундаментальні труднощі, але з цього зовсім не випливає, що він може втратити владу, поки він контролює інформаційні, фінансові та сировинні потоки» (URL: <https://www.dw.com/uk/politolog-pro-cotiri-roki-vijni-rosii-neskincenna-vijna-norma-dla-putina/a-76084938?maca=ukr-rss-ukr-all-1496-rdf>).

Ось у цих умовах єдиною надією світу і єдиною реальною силою залишаються українські Збройні сили та український народ. Як наголосив А. Любка, «у темний час для Європи, наляканої Росією і зрадженої Америкою, Україна стала своєрідним маяком і прикладом того, що навіть у страшний шторм можна не збитися з власного курсу і боротися за виживання... Україна сьогодні в центрі європейського життя, доля нашої країни визначає майбутнє континенту. Іронічно зауважу, що в цьому випадку українська приказка “не сміши Бога – не будуй планів” виправдала себе на всі 100 %. Бо ми так довго мріяли про європеїзацію України, що врешті бачимо, як настав час українізувати Європу. Українізувати – в сенсі вчити стійкості, відданості принципам і, як би це фантастично не звучало, оптимізму. Тож четверта річниця злочинного російського вторгнення – це чудова нагода сказати, що пишаюся тим, що я українець. І додати: Європі неймовірно пощастило, що в неї є Україна» (URL: <https://ukr.lsm.lv/stattja/poziciya/poziciya/24.02.2026-andrii-lyubka-cetverta-ricnica-rosiiskoyi-agresiyi-nastav-cas-ukrayinizuvati-jevropu.a635847>).

Аналіз інформаційного простору, заяви та – головне – дії європейських політиків свідчать, що Європа розуміє значення цієї війни й ту роль, яку відіграє Україна на континенті. Напередодні четвертої річниці повномасштабного вторгнення Росії в Україну канцлер Німеччини Ф. Мерц на форумі “Safe Kyiv”, організованому близьким до Християнсько-демократичного союзу Фондом К. Аденауера в Берліні, наголосив: «Путін не припинить свій наступ, якщо Україна здасться і капітулює. Адже ми чуємо погрози, ми бачимо провокації в Балтії, на Балтійському морі, гібридні атаки по всій Європі, зокрема й у Німеччині... Не можна знову допустити помилки – “бачити загрози, але не діяти”». Крім того, Україні Ф. Мерц пообіцяв подальшу підтримку з боку Німеччини, яка є найбільшим військовим і цивільним союзником країни. Надана та виділена військова допомога

становить понад 50 млрд євро (URL: <https://www.dw.com/uk/merc-paperedodni-4i-ricnici-vijni-zaklikav-posiliti-tisk-na-rosiu/a-76090659?maca=ukr-rss-ukr-all-1496-rdf>).

У свою чергу міністр оборони Великої Британії Д. Гілі заявив, що сподівається стати першим на цій посаді, хто розгорне британські війська в Україні, що свідчатиме про завершення війни та досягнення миру на території країни. «Я хочу бути тим міністром оборони, який направить британські війська в Україну, тому що це означатиме, що ця війна нарешті завершена. Це означатиме, що ми досягли миру шляхом переговорів». Глава оборонного відомства заявив, що пишається всіма, хто прихистив 167 тис. українських біженців у Великій Британії, і повідомив про виділення 200 млн фунтів стерлінгів для підготовки ЗС до можливої участі в місії. Гроші спрямують на модернізацію техніки, засобів зв'язку та купівлю систем протидії БПЛА. Велика Британія також допомагає розробляти перехоплювач із застосуванням ІІІ для знищення «шахедів» у рамках проєкту “Octopus”. Уряд Великої Британії активно співпрацює із союзниками задля функціонування «Коаліції охочих», до якої належать країни, які розглядають введення багатонаціональних миротворчих сил на територію України після війни (URL: https://24tv.ua/geopolitics/britaniya-hoche-vvesti-mirotvortsiv-ukrayinu-dzhon-gili-vidilyaye_n3014577).

Президент України В. Зеленський під час звернення щодо четвертої річниці великої війни висловив сподівання на майбутній візит Президента США, аби той на власні очі побачив незламність українського народу. Глава держави згадав перші дні повномасштабного вторгнення, коли приїзд іноземних делегацій до столиці був не просто дипломатичним жестом, а актом справжньої мужності. Саме ці візити допомогли Україні остаточно визначити коло справжніх друзів і надійних стратегічних партнерів. Він укотре наголосив, що головною перепоною на шляху до завершення бойових дій є персонально очільник Кремля. «Зрозуміти, що Україна захищає життя, воює саме за це. І це не вулична бійка. Це напад хворої держави на суверенну, і зрозуміти, що Путін і є ця війна. Він – причина початку й перепоною для її закінчення. І ставити на місце треба саме Росію, щоб справжній мир був», – зазначив Президент України В. Зеленський у промові (URL: <https://ua.news/ua/ukraine/volodimir-zelenskii-zaprosiv-prezidenta-ssha-vidvidati-kiyiv>).

Важливою ознакою непохитної підтримки України є візити високопосадовців ЄС і лідерів європейських країн до Києва. Президент Єврокомісії У. фон дер Ляєн і голова Європарламенту А. Кошта прибули до Києва вранці 24 лютого – у четверту річницю початку масштабного вторгнення Росії в Україну. Вони взяли участь у жалобній церемонії, відвідають об'єкт енергетичної інфраструктури, пошкоджений російськими ракетними ударами, проведуть зустріч із Президентом України В. Зеленським. «Щоб підтвердити: Європа непохитно підтримує Україну – фінансово, військово та

в цю сувору зиму. І щоб надіслати чіткий сигнал як українському народу, так і агресору: ми не відступимо, доки мир не буде відновлений. Мир на умовах України», – заявила У. фон дер Ляен. А Кошта у соцмережі “Х” написав: «В Україні, про Україну, з Україною». Візит двох найвищих посадовців ЄС до Києва є прямою відповіддю на тиск з боку Москви та невизначеність навколо позиції Вашингтона (URL: <https://kyiv.news/kyiv-mizhnarodnyi/fon-der-lyayen-kyiv-yes-pidtrymka-ukrainy>).

Міністр закордонних справ України А. Сибіга привітав високих гостей: «Ласкаво просимо до Києва, шановні союзники, дякуємо за те, що ви підтримуєте Україну сьогодні і протягом чотирьох років жорстокої повномасштабної війни Росії. Я був радий вітати голову Європейської комісії У. фон дер Ляен та президента Європейської ради А. Кошту в Києві. 24 лютого 2022 р. назавжди розділило історію Європи на “до” і “після”. Символічно, що в цей день з нами лідери ЄС» (URL: <https://sensor.net/ua/news/3602111/ursula-fon-der-lyayen-i-antoniukoshta-prybuly-do-kyuueva>).

Разом з тим можна цілком впевнено сказати, що за вже сталою традицією зарубіжні високі гості відвідують Україну групами. Так, у четверту річницю повномасштабного вторгнення Росії до столиці України прибули також лідери північних європейських країн – Данії, Естонії, Фінляндії, Ісландії, Латвії, Литви, Норвегії, Швеції. У цей же день до Києва прибув і Прем’єр-міністр Хорватії А. Пленкович разом з міністром закордонних справ Г. Грлич-Радманом, що стало ще одним символом політичної солідарності з Україною. «Раді вітати лідерів Північно-Балтійської вісімки, наших справжніх і близьких союзників у захисті свободи, справедливості та правди. Дякуємо Естонії, Латвії, Ісландії, Фінляндії, Данії Швеції та Норвегії за вашу непохитну та незмінну підтримку України та наших спільних європейських цінностей і принципів, – наголосив міністр закордонних справ України А. Сибіга. – Я був радий вітати в Києві наших хорватських друзів, Прем’єр-міністра А. Пленковича та мого колегу Г. Грлич-Радмана. Ми вдячні дружній Хорватії за підтримку та солідарність. Дякуємо, що ви з нами в цей символічний день», – додав він (URL: <https://sensor.net/ua/news/3602111/ursula-fon-der-lyayen-i-antoniukoshta-prybuly-do-kyuueva>).

Разом з візитами офіційних делегацій країн партнерів та очільників ЄС у Києві з нагоди четвертої річниці початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну відбулося засідання «Коаліції охочих». У віртуальному форматі участь у зустрічі взяли Прем’єр-міністр Великої Британії К. Стармер, Президент Франції Е. Макрон, канцлер Німеччини Ф. Мерц, а також лідери близько 30 держав. До Президента України В. Зеленського в Києві приєдналися керівники країн Північної Європи та Балтії, представники ЄС і Хорватії. У заяві зазначено, що учасники підтвердили повну та довгострокову підтримку України в боротьбі за суверенітет і територіальну

цілісність, а також у захисті європейської безпеки. Окремо лідери привітали зусилля США щодо просування мирних переговорів і наголосили, що всі сторони, чий інтерес зачіпає війна, мають бути залучені до переговорного процесу. Крім того, країни «Коаліції охочих» закликали Росію долучитися до дискусій у конструктивний спосіб і погодитися на повне та беззастережне припинення вогню. Учасники зустрічі також підтвердили намір посилювати економічний тиск на Москву. Прем'єр-міністр Великої Британії виступив з потужним зверненням до міжнародної спільноти, закликаючи активно протидіяти російській дезінформації про нібито «неминучу перемогу» РФ. Очільник уряду Великої Британії зазначив, що «ми маємо спростувати неправдиву інформацію про те, що Росія перемагає», додавши, що за останній рік вона захопила лише 0,8 % території України (URL: <https://glavcom.ua/world/world-politics/koalitsija-okhochikh-pidtvverdila-uchast-u-harantijakh-bezpeki-dlja-ukrajini-1104862.html>).

Також у програмі візиту закордонних лідерів з нагоди четвертої річниці початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну заплановано проведення саміту Україна – Північна Європа та Балтія.

Отже, чотири роки війни змінили і Україну, і українців. У запеклій боротьбі українській народ захищає своє право на життя у власній суверенній країні, здобуває повагу світової спільноти, зміцнює суб'єктність української держави й цементує Європу і світ навколо цінностей миру та демократії. Українці надають приклад сміливого й ефективного спротиву ворогу, наші партнери визнають роль Збройних сил та українського народу в захисті безпеки на континенті. Візит очільників ЄС, лідерів європейських держав і їх участь у спільних заходах з нагоди четвертої річниці початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну підтверджують непохитну підтримку нашої країни та є важливою запорукою досягнення справедливого миру.

Н. Тарасенко, наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Тристоронні переговори в Женеві: підсумки в оцінках експертів

Черговий раунд переговорів між Україною, США та Росією відбувся у Женеві. Зустрічі тривали 17 та 18 лютого та включали як окремі двосторонні консультації за посередництва американської сторони, так і спільну тристоронню сесію. Американську сторону, як і попередні рази, представляли спецпредставник Білого дому С. Віткофф та зять Д. Трампа Д. Кушнер. У Женеві США виступили не лише модератором тристороннього формату, але й водночас проводили окремі консультації з європейськими партнерами, які перебували тут для координації позицій.

Українська переговорна команда залишилася без змін, під керівництвом секретаря РНБО Р. Умерова, участь у зустрічах у Швейцарії взяли керівник ОП К. Буданов, перший заступник глави ОП С. Кислиця, очільник парламентської фракції «Слуга народу» Д. Арахамія та заступник начальника ГУР Міноборони В. Скібіцький.

Тим часом делегація росіян зазнала змін, замість голови ГРУ І. Костюкова, який залишився просто учасником переговорної групи, її очолив помічник В. Путіна – історик В. Мединський. Він уже був головою російської делегації на переговорах Росії та України, які відбувалися у Стамбулі у травні 2025 р., але був відсутній під час зустрічі делегацій в Абу-Дабі. Напередодні переговорів у Женеві речник Кремля Д. Песков заявив, що В. Мединський залишається головою російської делегації по Україні, а в раундах в Абу-Дабі він не брав участі, «бо там розглядалися питання безпеки, які стосувалися безпосередньо військових, і тому там нашу групу очолював Костюков». На цих переговорах, за словами Д. Пескова, обговорюватимуть «ширший спектр питань, включаючи головні питання, що стосуються територій та іншого, які пов'язані з тими вимогами, які ми маємо». Саме для цього, за словами речника В. Путіна, і потрібна присутність В. Мединського. Серед інших членів російської групи – спецпосланець К. Дмитрієв та заступник міністра закордонних справ М. Галузін.

Хоча за офіційними даними до Швейцарії 17 лютого прибули делегації Росії, України та США, ЗМІ повідомили, що за результатами переговорів українська делегація начебто розраховує на зустрічі з представниками Британії, Німеччини, Франції, Італії та, можливо, США. У контексті постійних наполягань України на тому, що Європа має брати участь у переговорах, оскільки йдеться про безпеку континенту і тому, що саме вона спрямовує Києву фінансову та військову допомогу після того, як її припинили США, факт їхньої присутності під час переговорного процесу сприймається оглядачами як закономірний та необхідний (URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c4g47qdgxxpo>).

Зустрічі у Швейцарії відбувалися на тлі масштабної ракетної атаки РФ на територію України, що сталася у ніч на 17 лютого. Під час обстрілу було застосовано 29 ракет і 396 ударних безпілотників. Також переговорам передувала заява Президента США Д. Трампа про те, що їх успіх залежить від України та В. Зеленського. «Україні краще сісти за стіл переговорів, швидко», – заявив Д. Трамп на борту літака Air Force One журналістам, які запитали його про новий раунд переговорів між представниками України та Росії за посередництва США. Д. Трамп назвав ці переговори «великими», не вдаючись у деталі (URL: https://espresso.tv/viy-na-z-rosiyeyu-bez-kompromisiv-u-zhenevi-chim-zavershilisya-tristoronni-peregovori-ukraini-ssha-ta-rosii#goog_rewarded).

Перший день переговорів означили як напружений, а за словами Р. Умерова, «обговорення були зосереджені на практичних питаннях і механіці можливих рішень». Також він повідомив, що на завершення дня мав окрему зустріч із представниками США та європейських партнерів – Франції, Великої Британії, Німеччини, Італії та Швейцарії.

Переговорна робота другого дня зайняла близько двох годин і зосередилась на обговоренні безпекових параметрів та механізмах реалізації можливих рішень. Крім того, як згодом повідомило «Суспільне» із посиленням на керівницю Служби секретаря РНБО Д. Давітян, після основного раунду перемовин у Женеві Україна та РФ провели окрему зустріч, участь у якій взяли Р. Умеров, Д. Арахамія і В. Мединський.

Р. Умеров також провів у Женеві окрему зустріч із представниками Франції, Великої Британії, Німеччини, Італії та Швейцарії, які були представлені на рівні радників із національної безпеки. Учасники зустрічі обговорили підсумки першого раунду переговорів та синхронізували підходи до подальших кроків. Він зазначив, що для сторін важливо зберігати спільне бачення та координацію дій між Україною, США та Європою (URL: <https://suspilne.media/1243122-u-zenevi-rozpocavsadrugij-den-tristoronnih-peregovoriv-miz-ukrainou-ssa-ta-rf/>).

Після завершення женеvського раунду сторони виступили з публічними заявами про зміст переговорів, стриманими формулюваннями та обіцянками продовжувати роботу. Очільник української делегації секретар РНБО Р. Умеров розповів журналістам, що обговорення в Женеві були інтенсивними та змістовними. За його словами, в межах делегації працювали як політичний, так і військовий треки. Зокрема, обговорювалися параметри безпеки та механізми реалізації можливих рішень. Він також додав, що «низку питань було уточнено, інші залишилися на додатковому етапі координації». «Ми зосереджені на опрацюванні ключових положень, необхідних для завершення процесу. Це складна робота, яка потребує узгодження між усіма сторонами та достатнього часу. Прогрес є, однак подробиці на цьому етапі не можуть бути розголошені», – зазначив Р. Умеров (URL: <https://suspilne.media/1243122-u-zenevi-rozpocavsadrugij-den-tristoronnih-peregovoriv-miz-ukrainou-ssa-ta-rf/>).

Крім того, секретар РНБО зазначив, що наступним кроком стане досягнення необхідного рівня консенсусу для передачі напрацьованих рішень на розгляд президентам. «Наше завдання – підготувати практичну, а не лише формальну, основу для цього. Україна залишається конструктивною. Кінцева мета незмінна – справедливий і сталий мир», – додав очільник української делегації.

Підсумовуючи результати тристоронніх переговорів у Женеві, керівник Офісу Президента К. Буданов зазначив, що дискусія була складною, однак мала важливе значення для подальшого переговорного процесу. Також українські переговорники підкреслили, що будь-які рішення не можуть

ухвалюватися під тиском і мають передбачати чіткі міжнародні гарантії безпеки. У заявах пролунала теза про те, що стратегічні питання, зокрема кордони і безпековий статус, не можуть бути предметом поступок (URL: https://glavred.net/world/znachitelnyy-progress-v-zheneve-u-trampa-raskryli-detali-trehstoronnih-peregovorov-10742000.html#goog_rewarded).

Американська сторона обмежилася обережними коментарями про необхідність подальшої роботи та збереження діалогу. Посланець Президента США С. Віткофф за підсумками переговорів заявив про прогрес. «Успіх Президента Трампа в об'єднанні обох сторін цієї війни призвів до значного прогресу, і ми пишаємося тим, що працюємо під його керівництвом, щоб зупинити вбивства в цьому жахливому конфлікті. Обидві сторони погодилися надати оновлену інформацію своїм відповідним лідерам і продовжити роботу над досягненням угоди», – написав він у мережі “X”.

Речниця Білого дому К. Левітт також заявила про досягнення «реального прогресу» на тристоронніх переговорах у Женеві, після яких сторони продовжать роботу над мирною угодою та поінформують своїх лідерів. Вона анонсувала наступну серію зустрічей (URL: <https://tsn.ua/politika/prohres-u-zenevi-shcho-storony-vyrishyly-pro-prypynennia-vohniu-cnn-3024866.html>).

Глава російської делегації В. Мединський після завершення переговорів обмежився лише короткою заявою для преси. «Як ви знаєте, переговори тривали два дні, дуже довго вчора, у різних форматах, ось ще сьогодні близько двох годин. Вони були важкими, але діловими», – заявив він, додавши, що новий раунд переговорів відбудеться найближчим часом (URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c0lj0p8pk6wo>).

Своєю чергою очільник МЗС Росії С. Лавров заявив, що на переговорах у Женеві Москва та Вашингтон продовжують обговорення «розуміння Аляски» – концепції, спрямованої на усунення «першопричин» війни в Україні. За словами міністра, крім військово-політичного треку, сторони домовилися про створення окремої економічної робочої групи для паралельного обговорення фінансових питань (URL: <https://tsn.ua/politika/prohres-u-zenevi-shcho-storony-vyrishyly-pro-prypynennia-vohniu-cnn-3024866.html>).

Західні аналітики після завершення зустрічей сходяться на тому, що позиції сторін не зближуються, і ключові питання залишаються невирішеними – зокрема йдеться і про побоювання щодо можливості Росії затягувати час. За даними видання “Axios”, переговори політичної групи 17 лютого в Женеві фактично «застрягли». Джерела видання стверджують, що причиною стали позиції, озвучені головним перемовником РФ В. Мединським. Тож журналіст Б. Равід з посиланням на джерела повідомив про глухий кут у Женеві.

Водночас журналіст британського видання “The Economist” О. Керролл написав статтю про ймовірний розкол всередині української делегації через суперечки про темпи можливого мирного врегулювання. За даними видання,

делегация розділилася на два табори через різне бачення строків і умов можливого миру. Одна група, неформальним лідером якої називають керівника Офісу Президента К. Буданова, виступає за швидке досягнення угоди за посередництва США, побоюючись, що «вікно можливостей» може незабаром закритися. Інше крило, яке, за інформацією джерел видання, перебуває під впливом колишнього глави Офісу Президента А. Єрмака, менш схильне до форсування мирної домовленості. Президент В. Зеленський, як зазначає видання, балансує між цими підходами, водночас маючи власне бачення процесу.

Згодом The Economist опублікував коментар з цього приводу офіційного представника Президента України Д. Литвина, який зазначив, що «після свого відходу Єрмак ні на кого не впливає». «За словами Литвина, “немає такої речі”, як “швидка чи повільна” угода, – написав О. Керрол у мережі “Х”. – Віддати території без будь-яких гарантій – це було б швидко. Забезпечити щось варте – займає час» (URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c4g47qdgxpxo>).

The Economist пише, що оптимальним сценарієм для Києва було б укладення довготривалої угоди з надійними гарантіями безпеки з боку США. Проте для цього необхідний реальний тиск Вашингтона на Москву, а нинішні сигнали, за оцінкою видання, не дають підстав очікувати такого розвитку подій (URL: <https://forbes.ua/news/vitkoff-zayaviv-pro-znachniy-progres-u-peregovorakh-ukraini-ssha-i-rf-ale-axios-ta-the-economist-pishut-pro-glukhiy-kut-18022026-36422>).

Істотних змін у підході США до можливого завершення війни в Україні найближчим часом очікувати не варто, вважає керівник політико-правових програм Українського центру громадського розвитку І. Рейтерович. За його словами, позиція Вашингтона, імовірно, залишатиметься близькою до тієї, яку раніше окреслив М. Рубіо. Сполучені Штати Америки продовжують працювати над дипломатичним процесом, докладають зусиль і розраховують на досягнення певного результату. Водночас експерт наголосив, що переходити до режиму реального жорсткого тиску на Росію Сполучені Штати Америки поки не готові. І. Рейтерович вважає, що нинішня стратегія США зосереджена радше на збереженні переговорного процесу, ніж на різкому посиленні впливу на Москву (URL: https://glavred.net/world/znachitelnyy-progress-v-zheneve-u-trampa-raskryli-detali-trehstoronnih-peregovorov-10742000.html#goog_rewarded).

Загалом, за інформацією ЗМІ, після двох днів обговорень у Женеві сторони домовились про наступний раунд переговорів, проте поступу у політичному напрямі, як і очікувала більшість експертів, не відбулося. Чутливі питання не змінилися – це тема територій, ЗАЕС та безпекових гарантій. Позиції сторін щодо окупованих територій залишаються принципово протилежними. Росія наполягає на закріпленні контролю над захопленими регіонами, тоді як Україна відкидає можливість юридичного

визнання будь-яких територіальних втрат (URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c0lj0p8pk6wo>).

Натомість, як повідомив Президент В. Зеленський, досягнуто «прогресу» у військовому напрямі перемовин. Він уточнив, що військові домовились, як саме буде здійснюватися моніторинг у разі можливого припинення вогню. Зокрема, він відбуватиметься за участі американської сторони, що, на думку Президента, є конструктивним сигналом. Що стосується політичного напрямку перемовин, то тут прогресу немає, але був «діалог», зауважив В. Зеленський. «Ми бачимо, що є напрацювання. Поки що позиції різні, бо перемовини були непрості», – відзначив Президент (URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c0lj0p8pk6wo>).

Водночас В. Зеленський публічно звинуватив Росію у спробі «затягнути переговори». «Вчора дійсно були непрості зустрічі, і ми можемо констатувати, що Росія намагається затягнути переговори, які вже могли б вийти на фінальний етап», – написав він про перший день переговорів у Женеві.

Коментуючи підсумки переговорів у Женеві, Президент В. Зеленський зазначив, що минає рік «максимально активної дипломатії, на яку пішла Україна». «Ми погодились на всі реалістичні пропозиції Америки, починаючи з пропозиції припинити вогонь – безумовно і довготривало. Росія – відкидає, продовжує штурми на фронті та удари по наших містах, по енергетиці. Розраховуємо, що партнери будуть діяти, щоб примус агресора до миру реально працював», – заявив Президент (URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c4g47qdgxxpo>).

До цього, під час Мюнхенської безпекової конференції В. Зеленський заявив, що Росія може припинити війну лише під сильним міжнародним тиском. Проте, на його думку, сьогодні цього тиску недостатньо, саме тому росіяни «граються із мирними перемовинами». Водночас він не став коментувати, на кого – Росію чи Україну – наразі чиниться більший тиск.

Так само під час конференції в Мюнхені лідери Нідерландів, Чехії та Данії заявили, що європейські країни повинні запобігти укладанню Україною під тиском поганої мирної угоди, яка не гарантуватиме сталого миру, в тому числі тому, що така угода поставить під загрозу самі європейські країни. Раніше очільниця європейської дипломатії К. Каллас попереджала, що зосередження уваги на поступках України ризикує розмити межі відповідальності Росії за розв'язану нею війну. На конференції в Осло на початку лютого К. Каллас наголосила, що нині на Україну чиниться величезний тиск, «щоб вони пішли на дуже складні поступки», і це є проблемою. Ще однією проблемою вона назвала те, що у переговори про мир в Україні не залучена Європа. На думку К. Каллас, якби Європа була залучена до цих переговорів, вона б домагалася поступок від Росії, зокрема обмеження на її військові сили, армію і ядерну зброю, а також вимагала відповідальності за скоєні злочини.

Серед ключових тем переговорів у Женеві був пошук компромісу щодо підконтрольної Україні частини Донецької області. Про це пише The New York Times (NYT). Росія вимагає від України передати контрольовані нею землі в Донецькій області як умову припинення війни. Це смуга території довжиною близько 80 км і шириною 64 км, яка містить десятки міст і сіл та розташована між лінією фронту та адміністративним кордоном регіону.

Україна відмовилася виводити війська в односторонньому порядку, заявивши, що відмова від території спонукатиме Росію до повторного нападу. Водночас Київ попросив про гарантії безпеки, щоб утримати Москву від порушення будь-якого припинення вогню. За інформацією NYT, під час останніх раундів перемовин сторони обговорювали ідею створення демілітаризованої зони, яку не контролювала б жодна з армій. Це відроджує пропозицію, яка була включена до попередніх мирних планів, зокрема до 28-пунктного плану, запропонованого адміністрацією Д. Трампа в листопаді.

Восени В. Путін ухилився від відповіді на запитання про створення демілітаризованої зони на Донбасі. План із 28 пунктів передбачав би контроль над цією територією під керівництвом Росії, але забороняв би їй розгортати там військові сили. Путін заявив, що деталі необхідно обговорити. Радник президента Росії з питань зовнішньої політики Ю. Ушаков пізніше заявив, що Росія може погодитися на створення такої зони, якщо російській поліції або солдатам Росгвардії буде дозволено її патрулювати. Проте в Україні наголосили, що Росгвардія – це фактично те саме, що і збройні сили РФ.

Щоб обом сторонам було легше прийняти цю ідею, переговорники також обговорювали створення зони вільної торгівлі в будь-якій можливій демілітаризованій зоні. Водночас NYT зауважує, що інвестиційні можливості здаються обмеженими на території, яка опинилася б між двома арміями, навіть за умови дотримання припинення вогню. Більшість промислових підприємств у цьому районі перебувають у руїнах, працює лише одна вугільна шахта, і ризик того, що конфлікт може знову спалахнути, існуватиме роками (URL: <https://tsn.ua/politika/komu-distanetsia-donechchyna-pro-shcho-sperechalysia-perehovornyky-v-zenevi-detali-vid-nyt-3024770.html>).

Ще одним каменем спотикання стало питання управління демілітаризованою зоною. Україна наполягала на розгортанні міжнародних миротворчих сил у регіоні, на що Росія категорично не погоджується. Як компроміс обговорювалося формування цивільної адміністрації для управління цим регіоном після війни, до якої б входили представники як Росії, так і України, але поки сторони далекі від згоди у цьому питанні.

Різне бачення переговорники також демонструють щодо послідовності кроків, включно з прийняттям демілітаризованої зони, формалізацією гарантій безпеки, створенням рамок для фінансування післявоєнної відбудови та проведення виборів в Україні. За словами військового експерта О. Мусієнка, тут позиції України та Росії далекі одна від одної. Україна чітко

продемонструвала механізм, за яким можна припинити війну. Спершу – припинення вогню та забезпечення перемир'я. Далі – перехід до інших питань. Росія ж вимагає віддати їй території, а вже потім там переконують, що підуть на припинення вогню (URL: https://24tv.ua/geopolitics/mirni-peregovori-koli-mozhna-ochikuvati-realni-rezultati_n3012140).

Експерти, аналізуючи переговори між Україною, Росією та США у Женеві, відзначають, що вони не принесли істотного прогресу, крім узгодження деяких процедурних моментів. Як видно з підсумків переговорів, Росія наразі не демонструє готовності до компромісів у мирному процесі. У Кремлі, ймовірно, розраховують на сценарій, за якого разом зі Сполученими Штатами Америки зможуть змусити Україну до капітуляції.

Політолог В. Димов у цьому контексті зауважив, що Москва та Вашингтон у цій конфігурації фактично опинилися по один бік переговорного столу. На його переконання, Д. Трамп вважає, що Україна вже зазнала поразки, і саме тому робить ставку не на посилення Києва, а на примушення його до поступок. Хоча, на переконання експерта, США мають реальні можливості змінити баланс сил, зокрема, продовживши військову підтримку України та передавши далекобійні засоби ураження, як-от Tomahawk. У разі системних ударів по російському військово-промисловому комплексу та стратегічній інфраструктурі країна-агресор втратила б здатність вести затяжну війну, наголосив В. Димов. Натомість у межах нинішніх переговорів Росія фактично пропонує умовний «мир», обіцяючи, що, можливо, припинить бойові дії, якщо Київ погодиться на її вимоги. Серед ключових – повний вихід України з території Донбасу (URL: https://24tv.ua/peregovori-zhenevi-yaki-rezultati-yak-vplivaye-kitay-analiz-ekspertiv_n3012622).

Політолог і експерт-міжнародник М. Несвітайлов пояснив, що мирний процес гальмується з кількох причин. Серед іншого, Росія не демонструє наміру припинити війну чи йти на суттєві поступки, враховуючи позицію ще одного впливового гравця – Китаю. За словами експерта, КНР може отримувати стратегічну вигоду від затягування війни. Поки США та європейські країни спрямовують ресурси на підтримку України, Китай отримує додатковий простір для реалізації власних геополітичних планів, зокрема щодо Тайваню.

Пекін може активізувати свої дії восени 2026 р. – у період виборів у США. Китаю вигідно, щоб російсько-українська війна тривала до цього моменту, припустив М. Несвітайлов. Він також наголосив, що Росія нині істотно залежить від КНР, тому складно уявити, щоб В. Путін діяв усупереч інтересам Пекіна.

Водночас позиція Китаю щодо Росії, України та геополітичних процесів загалом напрямую впливає на США. За словами політолога О. Саакяна, попереду в Д. Трампа проміжкові вибори, і йому важливо показати

виборцям, що В. Путін змушений зважати на його позицію та що він здатен досягати домовленостей із Кремлем. Це, зокрема, має значення і в контексті потенційного діалогу Д. Трампа з Сі Цзіньпінем.

На думку О. Саакяна, Д. Трамп, який планує невдовзі відвідати Китай, хотів би приїхати до Пекіна вже з певним результатом та продемонструвати, що вибудовує власну лінію відносин із Москвою. Однак сама логіка переговорного процесу, за словами політолога, базується на хибному припущенні, ніби Росію можна віддалити від Китаю. Насправді ж Пекін має значний вплив на російський політичний режим і суттєво впливає на його стабільність.

«Якщо Москва спробувала б піти на зближення зі США всупереч інтересам Китаю, то Пекін швидко відреагував би, використавши численні важелі впливу. Росія суттєво залежить від КНР у багатьох сферах, тому навряд чи може дозволити собі самостійну геополітичну гру», – переконаний експерт. Саме через це, вважає О. Саакян, ні Росія, ні Китай наразі не зацікавлені в досягненні реальних проривів у переговорах. Навіть якщо Москва формально демонструватиме готовність до діалогу, йтиметься радше про технічні кроки та імітацію конструктивності.

Китай, за його оцінкою, не зацікавлений у тому, щоб Д. Трамп зміцнив свої позиції напередодні зустрічі із Сі Цзіньпінем. Навпаки, для Пекіна вигідніше, щоб американський Президент перебував у слабшій переговорній позиції. До того ж саме підтримка Китаю дозволяє Росії поводитися жорсткіше. Звідси й різкі заяви очільника російської делегації в Женеві В. Мединського та С. Лаврова щодо нібито відсутності погодженого мирного плану, нових гуманітарних вимог і повернення до старих ультиматумів. Усе це видається як спроба затягнути або зірвати переговорний процес, що викликає роздратування у Сполучених Штатах Америки (URL: https://24tv.ua/peregovori-zhenevi-yaki-rezultati-yak-vplivaye-kitay-analiz-ekspertiv_n3012622).

Політолог, директор центру прикладних політичних досліджень «Пента» О. Леонов вважає, що гальмує переговорний процес і розширює вимоги Москви до Києва невизначеність навколо формули Анкоріджа та постійні зміни її трактування з боку Росії. «Цю міфічну формулу Анкоріджа росіяни тягають фактично останні декілька місяців, причому вона постійно змінюється: додаються нові деталі. Важливо, щоб американська сторона нарешті розтлумачила, про що йдеться, і чи взагалі існували якісь домовленості або формула Анкоріджа, бо деякі заяви росіян суперечать навіть тому, що ми чули після зустрічі на Алясці під час брифінгу», – наголосив О. Леонов (URL: https://espreso.tv/viyna-z-rosiyeyu-rosiyani-postiyno-zminuyut-domovlenosti-politolog-leonov-pro-mifichnu-formulu-ankoridzha#goog_rewarded).

За словами політолога, бракує заяв Білого дому, щоб розставити крапки над «і», бо станом на сьогодні можна говорити, що посилення на т. зв. формулу Анкоріджа, скоріше, гальмує переговорний процес і розширює

вимоги Росії до України. Уже з'являються речі, яких не було навіть у мирному плані з 28 пунктів, який був представлений раніше. «Росіяни не налаштовані на конструктив. До речі, про це свідчить і призначення Мединського, який або погрожує членам делегації, або проводить псевдоісторичні лекції», – додав О. Леонов.

За словами політолога І. Рейтеровича, переговори у Женеві особливо не відрізнялися від попередніх раундів, у них не було нічого принципово нового. Єдине, що ми бачимо, що щодо деяких питань, зокрема військових, є певні, хоч і невеликі просування. Але чи буде це мати практичне продовження, поки що питання відкрите, зауважує політолог.

Водночас експерт відзначає, що питання моніторингу припинення вогню, розведення військ тощо хоч і потрібна, але другорядна історія, а першочерговим завданням є встановлення перемир'я або реального режиму припинення вогню. «Наразі цей діалог, дійсно, не має конкретного практичного сенсу. Це відкладена історія, яка може бути реалізована пізніше», – вважає він (URL: <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20260220-vikno-mozhливостej-mozhe-vidkritisya-navesni-politolog-pro-peregovori-v-zhenevi/>).

На думку І. Рейтеровича, наразі історія щодо досягнення такого рівня узгодженості, щоб винести рішення на рівень президентів, поки що не є реалістичною. І це у першу чергу через позицію РФ, яка поки що лише тягне час. «Тут навіть достатньо звернути увагу на той момент, що у Женеву на переговори відправили В. Мединського. Це прямий сигнал – Росія не збирається поки що займатися політичними питаннями. Вона тягне час і робить все для того, щоб відтермінувати вирішення найголовнішого питання – закінчення війни. Саме тому росіяни, до речі, без проблем говорять про так звані військові питання, але не хочуть говорити про питання припинення вогню. Чому? Тому що Росія поки що не бачить для себе перспектив цього рішення», – переконаний політолог.

Він також зауважує, що В. Зеленський повідомляв про проведення наступної зустрічі в Женеві впродовж 10 днів, наголошуючи на важливості присутності на ній європейців – Франції, Британії, Німеччини, Італії і Швейцарії як сторони, що приймає. Але, на думку політолога, Росія не зацікавлена у тому, щоб європейці брали участь у переговорному процесі. Хоча водночас він також відзначає певний зсув у цьому питанні, оскільки під час останньої зустрічі були присутні європейські делегації. І, до того ж, Кремль жодним чином не прокоментував це, не ставши розбурхувати хвилю негативу щодо участі європейців.

«Це означає, що певні перемовини ведуться, і більш того – ці зустрічі, які неформально відбуваються між росіянами і європейцями, дійсно, мають певні сприятливі результати. І важливий момент – європейці не лише кажуть, що мають брати участь у переговорах, а й що жодні рішення не можуть ухвалюватися без України. Тобто вони відстоюють наші інтереси і займають

спільну з Україною позицію. А значить, їхня участь у мирному процесі є позитивним для нас аспектом», – стверджує політолог.

І. Рейтерович припускає, що може статися така ситуація, за якої у кремлівського диктатора Путіна просто не буде іншого вибору, як долучити до переговорного процесу європейців. «Це може відбутися з двох причин. По-перше, якщо зміниться позиція Д. Трампа, і він прямо просигналізує РФ, що на перемовинах має бути Європа. І другий момент – самі європейці наведуть переконливі та сильні аргументи і американцям, і росіянам, що вони повинні брати участь у перемовинах», – підкреслив політолог.

Водночас він зауважив, що участь європейців в останній зустрічі вказує також на позитивну динаміку у створенні безпекового формату за участі США та європейських країн, хоч і є певні дискусії з цього приводу. Тож, на думку політолога, це рішення рано чи пізно буде, але питання, коли саме. «Незважаючи на те, що європейці деякі речі відкидають, вони все одно в цьому напрямі рухаються, і перемовини щодо створення цього безпекового формату ведуться. Тобто підготовка йде, і вона може колись перейти у практичну площину. Я не думаю, що це дуже скоро станеться, але перспективи погодження цього рішення дійсно є», – зазначив І. Рейтерович.

Політолог також висловив свою думку щодо окремої закритої зустрічі між представниками України та РФ, яка відбулася після основного раунду тристоронніх переговорів у Женеві і тривала приблизно півтори години. На цій не анонсованій раніше зустрічі з росіянами, крім Р. Умерова, українську сторону представляв Д. Арахамія – один із членів переговорної команди та очільник парламентської фракції «Слуга народу». Зі сторони РФ у зустрічі брав участь голова делегації РФ В. Мединський.

«Ця зустріч справді викликала дуже багато запитань, і вони дещо дискусійного характеру. Мені здається, що це більше була спроба росіян переформатувати формат. Оскільки саме Мединський злив інформацію про цю зустріч. Я, наприклад, не впевнений, що Україна, якби не його заява, коментувала б її у такому форматі. І зрозуміло, що зустріч породила вже багато конспірологічних теорій, зокрема у нашому сегменті – навіщо вони зустрічалися, заради чого тощо», – зауважив експерт.

Водночас, на думку політолога, сторони навряд чи говорили про якісь принципові для України речі, про те, що є неприйнятним для українського народу. «Справа в тому, що на цій зустрічі були Р. Умеров та Д. Арахамія, які не займаються ключовими питаннями в українській делегації. Це зона відповідальності К. Буданова та С. Кислиці. І тому немає нічого страшного, що ця зустріч відбулася. Подивимося, як буде далі, але я не думаю, що це виліється у щось негативне для України. Найголовніше зараз – це не переоцінювати цю зустріч, а сприймати її просто як факт», – наголосив І. Рейтерович.

Політолог В. Фесенко припустив, що під час неформальної розмови між головою російської делегації В. Мединським та українськими

перемовниками сторони могли попередньо обговорити організаційні питання наступного раунду переговорів – дату та місце їх проведення. За словами експерта, зазвичай параметри таких зустрічей визначають Сполучені Штати Америки, однак цього разу керівники делегацій могли спробувати узгодити їх самостійно. Р. Умеров і Д. Арахамія мали б публічно пояснити, з якою метою відбулася півторагодинна неформальна зустріч із В. Мединським, вважає В. Фесенко (URL: https://24tv.ua/peregovori-zhenevi-yaki-rezultati-yak-vplivaye-kitay-analiz-ekspertiv_n3012622).

Він зазначив, що для обговорення процедурних моментів участь, наприклад, екскерівника військової розвідки К. Буданова не є обов'язковою. Проте, на його думку, варто було б з'ясувати, чи був він поінформований про цей контакт і хто саме виступив його ініціатором. Особливу увагу В. Фесенка привернула присутність Д. Арахамії, який має репутацію ефективного, хоч і неформального перемовника.

Крім процедурних питань, співрозмовники могли торкнутися і політичної теми. Зокрема, зважаючи на те, що В. Зеленський доручив своїй команді спробувати організувати зустріч із В. Путіним у Швейцарії, не виключено, що саме це також обговорювалося в Женеві, припускає В. Фесенко.

У контексті заяви В. Зеленського щодо оцінки гуманітарного треку переговорів та необхідності обмінів військовополонених, звільнення цивільних І. Рейтерович зауважив, що це дійсно може стати першим конкретним результатом переговорів. І, до речі, політолог не виключає, що закрита зустріч українських представників з В. Мединським проходила у контексті обговорення саме гуманітарного треку, зокрема наступних обмінів.

«Взагалі дуже хотілося б, щоб відбувся черговий обмін. У той же час вся ця історія з обмінами з боку РФ є дуже маніпулятивною. Зрозуміло, що росіяни погоджуються на проведення обмінів, щоб Трамп бачив хоч якийсь результат переговорів та не вийшов із них. Але для нас обміни – важливий результат у практичній площині. Тому я сподіваюся, що саме обмін ми отримаємо, а наступна зустріч, яка незабаром планується, стосуватиметься саме цього питання», – додав політолог (URL: <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20260220-vikno-mozhливостей-mozhe-vidkritisya-navesni-politolog-pro-peregovori-v-zhenevi/>).

Говорячи про сценарій розвитку подій до весни, експерт бачить більше передумов для затягування переговорного процесу. На його думку, Росія тягне час, оскільки сподівається на зміну ситуації на фронті та в цілому. «Наступне реальне вікно можливостей може відкритися, мені здається, десь наприкінці квітня – на початку травня. І воно буде прямо пов'язане із зустріччю Д. Трампа та Сі Цзіньпіна. Після цього, можливо, перемовини підуть вже у дещо іншій тональності. Або росіянам буде вже складніше, оскільки голова КНР через певні домовленості з Трампом почне також тиснути на Росію. Або Трамп зрозуміє, що Сі Цзіньпін не буде жодним

чином у цю історію заходити. І тоді Президент Сполучених Штатів буде робити так, як він вважає за потрібне, не зважаючи на китайців», – прогнозує І. Рейтерович.

Але найголовніше сьогодні те, що Росія не хоче йти на поступки не тільки Україні, а й США, і тому затягує переговорний процес. Водночас реальні перемовини можуть початися лише тоді, коли В. Путін потрапить у патову ситуацію, де єдиним виходом може бути рішення про закінчення війни.

Отже, черговий раунд тристоронніх консультацій у Женеві продемонстрував збереження глибоких суперечностей між Україною та Росією, попри активне посередництво адміністрації Д. Трампа. Хоча сторони досягли певного технічного прогресу у військовому напрямі, зокрема щодо механізмів моніторингу припинення вогню, політичний трек залишається у глухому куті через діаметрально протилежні погляди на територіальну цілісність та гарантії безпеки. Російська сторона продовжує стратегію затягування часу, маніпулюючи вимогами та очікуючи на сприятливіші геополітичні умови, зокрема на результати майбутньої зустрічі лідерів США та Китаю. Водночас важливою тенденцією стало поступове залучення європейських партнерів до переговорного процесу, що підсилює позицію Києва у питаннях сталого миру. Подальша динаміка врегулювання значною мірою залежатиме від здатності Вашингтона перейти до реального тиску на Москву та готовності Кремля відмовитися від ультимативних вимог. Таким чином, женевські зустрічі стали лише етапом підготовки до складних політичних рішень, реальне «вікно можливостей» для яких може відкритися не раніше весни 2026 р.

А. Потіха, наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Мюнхенська безпекова конференція-2026: підсумки та оцінки експертів

З 13 по 15 лютого відбулася Мюнхенська конференція з безпеки, під час якої делегації обговорювали європейську безпеку та роль США, значна увага приділялася війні в Україні. Участь у конференції підтвердило майже 50 глав держав та урядів.

На конференції Україну було представлено делегацією найвищого рівня, яку очолив особисто Президент України В. Зеленський. Глава держави в Мюнхені виголосив промову, яку зустріли оваціями, провів безліч зустрічей, зокрема з держсекретарем США М. Рубіо напередодні перемовин у Швейцарії, дав інтерв'ю виданню "Politico", а також поспілкувався з представниками ЗМІ. Президент говорив про дипломатичний процес, відновлення України, необхідні гарантії безпеки та співпрацю з партнерами для посилення обороноздатності країни. Як інформують ЗМІ, В. Зеленський

також відвідав перше спільне німецько-українське підприємство, яке вже виробляє дрони для ЗСУ.

У Мюнхені організатори Мюнхенської безпекової конференції вручили Президенту України В. Зеленському премію Е. фон Кляйста. Премія ім. Е. фон Кляйста – щорічна відзнака, яку організатори Мюнхенської безпекової конференції вручають з 2009 р. за видатний внесок у мирне врегулювання конфліктів. Цього року організатори Мюнхенської безпекової конференції присудили її сміливому українському народові.

В. Зеленський подякував за нагороду для українського народу, яка водночас «є нагородою української сили та дружби України з партнерами». «Саме тому Україна так наполегливо працює, щоб вибудувати принаймні взаєморозуміння, взаємну повагу й справедливе ставлення з усіма. Щонайменше. А ще краще – справжню дружбу. Сьогодні я хочу подякувати вам у такому ж дружньому дусі – усім лідерам, без яких цей день і сила, яку ми маємо сьогодні, просто були б неможливими», – заявив Президент України (URL: <https://armyinform.com.ua/2026/02/15/vid-imeni-ukrayinskogo-narodu-prezydent-otrymav-premiyu-imeni-evalda-fon-klyajsta>. 2026. 15.02).

В. Зеленський висловив окрему вдячність кожному з лідерів від США, Європи та Канади, які підтримують Україну під час цієї війни проти російської агресії та допомагають українцям вистояти. «В Україні, коли я називаю ці імена, люди точно знають, кого я маю на увазі і що стоїть за кожним ім'ям: що вже зроблено, що ще можна зробити і за що ми вже вдячні або будемо. Невипадково українці знають імена європейських лідерів і що я можу звертатися до них так само. Це показує, наскільки ми близькі, скільки справжніх дружніх зв'язків ми вибудували і як багато проходимо пліч-о-пліч», – наголосив В. Зеленський.

Він також подякував кожному й кожній, хто стоїть разом з Україною та працює для того, щоб закінчити цю війну й досягти реального миру, а також за повагу до всіх українців.

Під час свого виступу на Мюнхенській конференції Президент України звернув увагу на необхідність посилення підтримки України, адже наша країна потребує стабільного посилення ППО. Часто ракети привозять в останню мить, а нова масована атака може статися днями. Збройні сили збивають до 90 % «шахедів», але в Україні пошкоджено майже всі електростанції. І лише завдяки нашим людям є світло.

За словами В. Зеленського, деякі політики мають повчитися швидкості в українських енергетиків і рятувальників. І реагувати на загрозу, коли вона тільки планується, а не по факту та з великим запізненням. «Перед початком повномасштабної війни США радили копати траншеї і не давали зброю... Українська армія – найсильніша у Європі. Але Європа ніби ховається за спиною наших військових. ЄС повинен брати участь у мирних перемовинах на рівних. США говорять про поступки, маючи на увазі тільки Україну», – наголосив Президент України.

Він також звернув увагу учасників конференції на те, що Росія почала серйозно ставитися до дипломатії, коли почула про «Томагавки». Путін не мислить себе без влади. Він – раб війни.

За словами В. Зеленського, в окупантів більше тисячі танкерів. Їх треба блокувати, а нафту – конфісковувати. «Росія втрачає десятки тисяч військових кожен місяць. Угода по гарантіях безпеки має бути до будь-якої угоди щодо завершення війни. Наша єдність – найкращий перехоплювач», – наголосив В. Зеленський (URL: https://24tv.ua/geopolitics/myunhenska-bezpekova-konferentsiya-shho-obgovoryuyut-politiki_n3008944. 2026. 15.02).

За інформацією ЗМІ, Президент України та Генеральний секретар НАТО скептично оцінили нинішні наміри РФ вести реальні переговори й застерegli Захід від помилки в його оцінці.

Генеральний секретар Альянсу наголосив, що зміна переговорника з боку РФ у тристоронньому діалозі свідчить, що на сьогодні Путін не прагне досягти домовленості про мир. «Ну хіба Путін серйозно до цього ставиться? Путін знову надсилає на переговори в Женеву цього “історика” про те, як все розвивалося ще від шведів чи щось подібне», – аргументував М. Рютте (URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2026/02/14/7231202>. 2026. 14.02).

Важливим був і візит М. Рубіо, якого у Європі очікували з певним песимізмом, адже минулого року віцепрезидент США Дж. Д. Венс під час конференції жорстко розкритикував ЄС. Натомість держсекретар США у своїй промові закликав Європу до об’єднання, наголошуючи на тому, що в неї зі Сполученими Штатами Америки дуже багато спільного.

Держсекретар США також висловив сумніви щодо готовності Москви до переговорів. Водночас він наголосив на необхідності продовження діалогу без надання Росії можливості затягувати процес, а також збереження тиску на Кремль. «США запровадили додаткові санкції на російську нафту. І в наших розмовах з Індією ми отримали запевнення, що вони припинять купувати додаткову російську нафту. Європа вживає своїх кроків, щоб рухатися вперед. Програма “PURL” триває, за якою американська зброя продається для українських військових зусиль. Усі ці речі тривають. Нічого не було зупинено, тобто Росії не вдається купувати час», – прокоментував М. Рубіо (URL: <https://uatv.ua/uk/ukrayina-vumagaye-garantij-bezpeky-a-ne-odnostoronnih-postupok-pidsumky-myunhenskoyi-konferentsiyi-v-otsinkah-ekspertiv>. 2026. 15.02).

І хоча його слова дехто сприйняв з певним полегшенням, посадовець повторив тези Д. Трампа про необхідність змін у європейській політиці, але в більш дипломатичному тоні.

Лідери Європи, зокрема канцлер Німеччини Ф. Мерц, Президент Франції Е. Макрон і Прем’єр-міністр Великої Британії К. Стармер говорили про необхідність посилення військового потенціалу континенту через зміни, які відбуваються у світі. Зокрема, лідери обговорювали створення європейського ядерного стримування.

Європейські лідери здебільшого наголошували на важливості посилення оборонних можливостей континенту, а також закликали до перезавантаження відносин із США – чітка реакція на напруженість, що виникла після кризи навколо Гренландії.

Прем'єр-міністр Великої Британії К. Стармер попереджає, що Європа повинна відійти від надмірної залежності від США в питаннях безпеки та прийняти більший «розподіл відповідальності», сигналізуючи, що західний альянс необхідно «перебудувати».

Канцлер Німеччини Ф. Мерц оголосив про кінець старого світового порядку та зазначив, що між Європою та Сполученими Штатами Америки «утворилася прірва», однак закликав до «відновлення та оновлення» трансатлантичних відносин. Тим часом держсекретар США М. Рубіо пропустив важливу зустріч з європейськими лідерами щодо України, що було значною мірою розцінено як зневага (URL: <https://renews.com.ua/svit/munhenska-konferenciia-z-bezpeki-2026-zmi-diznalisia-iaky-zaiavy-maye-zrobiti-starmer.2026.14.02>).

Проте, як зазначають спостерігачі, для Європейського Союзу, безпека якого також перебуває під загрозою з боку РФ, Україна стала прикладом масштабної суспільної та оборонної трансформації. У Брюсселі Збройні сили України вже розглядають як один із ключових елементів майбутніх гарантій безпеки на континенті, особливо на тлі зниження уваги США до європейського регіону. «Україна продемонструвала, що сила, стримування і сама здатність до виживання залежать від промислового потенціалу. Зрештою це і є справжнє значення незалежності. Як кажуть в Україні: “змінюйся або помри”. Ми теж маємо прийняти це кредо. Ми повинні зруйнувати жорстку стіну між цивільним та оборонним секторами. Європа є потужним центром виробництва автомобілів, аерокосмічної техніки і важкої промисловості. Ми не повинні розглядати ці галузі як суто комерційні, а як основу ланцюга створення вартості в оборонній сфері», – заявила президент Європейської комісії У. фон дер Ляєн.

Експеримент закордонних справ України Д. Кулеба високо оцінив підсумки Мюнхенської конференції. За його словами, Мюнхенська безпекова конференція пройшла для України дуже добре. Було ухвалено важливе рішення, що наближає членство України у ЄС. Для Європи потреба вирішувати складні питання переважила старі концепції та погляди. Європейці усвідомили, що треба дистанціюватися від США. «Перший важливий прояв, каже він, у тому, що навіть примирлива промова державного секретаря США М. Рубіо не “заколихала європейців” і це дуже добре для України. Вони їм ввічливо поаплодували дуже довго, з посмішками, але пішли далі будувати зброю та змінювати себе зсередини. Тобто, на мою думку, європейські еліти безповоротно погодили та сприйняли думку, що з Америкою не треба розривати, але треба потроху відбудовуватися», – зазначив Д. Кулеба (URL:

<https://telegraf.ua/ukr/politic/2026-02-18/5933492-tri-bolshikh-plyusa-dlya-ukrainy-kuleba-ob-itogakh-myunkhena-2026.2026.18.02>).

За словами дипломата, другий важливий момент полягає в тому, що було дано сигнали, що Європа готова «рухатися на різних швидкостях всередині Європи», адже цю концепцію завжди відкладали, щоб не жертвувати єдністю Євросоюзу. «Але сьогодні потреба вирішувати складні питання переважила старі концепції та погляди. І ми почули офіційно оформлене рішення, що тепер буде Європа двох швидкостей. Тобто ті, хто хочуть рухатися кудись у якійсь сфері вперед швидше, ті будуть це робити. Для внутрішньої стійкості ЄС у моменті це несе ряд викликів. Але стратегічно все буде добре», – зазначив ексміністр.

Третій важливий висновок Мюнхена, на думку Д. Кулеби, полягає в демонстрації неправдивості міфу, що Європа нібито втомилася від України. Саме Україна стоїть у центрі важливих кроків ЄС. «На тлі цього “роз’їзду” Америки та Європи, ухваленням у Європі рішення про початок реалізації проекту “Європа двох швидкостей”, якраз у центрі всього цього стоїть Україна. І це дуже-дуже важливо, тому що Україна не просто у фокусі, а в топфокусі. Наша єдність, згуртованість з зрештою Європи залишається сильною», – наголосив Д. Кулеба.

Він вважає, що це зміцнює позиції всередині України та дає більше впевненості нашій переговорній групі. Підсумовуючи, він зазначив, що Мюнхенська безпекова конференція пройшла для України дуже добре.

На думку багатьох експертів, Європа просто вимушена буде змінюватися, що й показала цьогорічна Мюнхенська конференція. Як зазначив А. Умланд, німецький політолог, аналітик Стокгольмського центру досліджень Східної Європи, «порівняно з конференцією минулого року, де було більше конфронтації та напруження, нині, мені здається, ця конференція більш конструктивна й більш перспективна в тому сенсі, що країни справді намагаються обговорювати спільне планування». «У Європі це старе питання, яке давно обговорюється: чому зовнішня політика, політика оборони та політика безпеки, розділені. Це обговорювалося ще до російсько-української війни. Говорилося про те, що це не європейська політика як така, а радше національна політика різних європейських країн», – наголосив політолог (URL: <https://uatv.ua/uk/ukrayina-vymagaye-garantij-bezpeky-a-ne-odnostoronnih-postupok-pidsumky-myunhenskoyi-konferentsiyi-v-otsinkah-ekspertiv.2026.15.02>).

За його словами, тоді це не виглядало настільки драматично, бо існувала ядерна «парасолька» США, не було великого конфлікту у Європі, зберігалася довіра до американських гарантій безпеки для країн НАТО. «Зараз усе змінилося. Старі питання координації оборонної, зовнішньої політики й політики безпеки стали ключовими, а в чомусь навіть питаннями життя для європейських країн. Тому, мені здається, зараз нарешті починається більш серйозна дискусія. І в цій дискусії Україна та її роль відіграють важливе

значення. Україна набуває дедалі більш лідерської ролі, бо вона має найбільшу, найдосвідченішу, технологічно розвинуту армію, у якої інші європейські країни можуть вчитися. Військово-промисловий комплекс України також відіграє дедалі більшу роль у загальноєвропейському контексті», – підкреслив А. Умланд.

За його словами, У. фон дер Ляен та інші лідери Європейського Союзу намагаються якнайкраще імпровізувати в новій ситуації, тому що чинний Лісабонський договір, який де-факто є Конституцією Європейського Союзу, не було створено для вирішення подібних завдань. Тому доводиться шукати креативні рішення для цих питань.

Д. Левусь, політолог-міжнародник, експерт аналітичного центру «Об'єднана Україна», зазначив, що за результатами Мюнхенської конференції стало зрозумілим, що Європа намагається змінюватися і в США мають це розуміти. Але повинен минути певний час для того, щоб Сполучені Штати Америки, які відверто збираються якщо не повністю вийти з європейської архітектури безпеки, то вже точно істотно зменшити свою роль, усвідомили, що Україна може бути в цьому плані корисною. Те, про що говорив В. Зеленський: Д. Трампу насправді вигідна перемога України над Росією. У ширшому сенсі Україна може й повинна посісти те місце в забезпеченні архітектури європейської безпеки, яке займали Сполучені Штати Америки, тим самим розвантаживши їх. «Я думаю, це те, що поки у Вашингтоні не розуміють. Виявилось, що Сполучені Штати Америки дещо ревниво сприймають здатність Європи до самоорганізації для забезпечення власної безпеки. Тому, я думаю, будуть не просто інші заяви – ми вже бачимо певною мірою зміни американської позиції. Від таких уже практично легендарних дій, як демонстративне підписання тарифів і розв'язування тарифної війни, доводиться переходити до більш зважених кроків. Хоча вектор залишається приблизно тим самим», – наголосив експерт.

Б. Попов, експерт аналітичного центру «Об'єднана Україна», більш песимістично оцінює ситуацію. Він наголошує, що проблем багато, Європа прокидається достатньо повільно. «Не з тією швидкістю, з якою хотілося б це бачити насамперед в Україні, тому що ми розуміємо, що наші потреби на оборону у 2026 р. становлять 120 млрд дол. Це мінімальна планка, якої необхідно досягти. «На цей момент навіть з тими обіцянками, які ми почули після “Рамштайну” (38 млрд дол. військової допомоги), ця сума не покриває потреб. Цього все одно недостатньо, щоб хоча б утримувати фронтний паритет з РФ. Військова підтримка України повинна посилюватися, інвестиції в наш оборонно-промисловий комплекс мають здійснюватися без зупинки, без перерв», – підкреслив Б. Попов.

На його переконання, має бути захищене небо, енергетична інфраструктура України та багато інших компонентів, які європейці виконують не ідеально. Роботи ще багато, але можна відзначити й деякі позитивні динаміки. Наприклад, у 20-му пакеті санкцій Європейського

Союзу зроблено хоча б перший крок до повної заборони реекспорту критично важливих для російської оборонної промисловості технологій з країн ЄС. «Тому що на цей момент треті країни-підрядники допомагають РФ обходити технологічні санкції, а потім ці технології, чипи та інші компоненти, пов'язані з військово-промисловим комплексом, падають на голови українських дітей у вигляді ракет типу “Іскандер”, “Шахед” або іншого озброєння, яке Російська Федерація використовує в українському небі. Тому у європейців дуже велике домашнє завдання. Подивимося, наскільки вони готові його виконувати, виходячи із заяв, зроблених у Мюнхені», – наголосив експерт.

За його словами, безпека у 2026 р. це не лише ракети та гарантії безпеки – це енергетика, кібербезпека, економічна безпека та багато іншого. Саме від комплексу цих чинників залежить виживання України і її подальше процвітання.

В. Ягун, генерал-майор запасу Служби безпеки України, колишній заступник голови СБУ, без оптимізму заявив: «Головний висновок простий і неприємний: Мюнхен показав не мир близько, а те, що всі готуються до довгої гри на витривалість. Кремль робитиме все, щоб перетворити переговори на наркотик для Заходу та інструмент розкладання України. Наш інтерес в тому, щоб зробити переговори не заміником перемоги, а лише сервісним треком, паралельним до нарощування сили. У цій логіці 6–12 місяців – це не очікування дива, а тест на здатність системи: хто краще конвертує час у силу, той і диктуватиме умови» (URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/viyna-v-ukrajini-trivatime-shche-6-12-misyaciv-viktor-yagun-robot-visnovki-z-myunhenu-2026-50584157.html>. 2026. 16.02).

Ще більш песимістичний прогноз зробив аналітик О. Куц. За його словами, Мюнхенська безпекова конференція показала, що Захід тримає колишній курс на продовження війни. Нікому зі світових гравців не потрібен швидкий мир в Україні, усі продовжують грати у свої ігри, як наслідок – війна може розтягнутися на роки. «Те, що відбулося на Мюнхенській конференції з безпеки, вносить корективи в прогнози щодо термінів продовження нинішньої російсько-української війни. Тут слід зазначити, що і США, які виступили в Мюнхені в ролі антагоніста, поки явно зацікавлені в якійсь пролонгації переговорів. Трампу потрібна перемога на проміжних виборах до Конгресу цієї осені. І ця перемога ще більше потрібна Рубіо і Венсу», – зауважує експерт (URL: <https://focus.ua/uk/opinions/743990-myunhen-2026-kurs-na-zatyazhnu-viynu-do-kincy-a-desyatilittya>. 2026. 16.02).

На його думку, Європа сприймає війну в Україні як ключовий фокус своєї безпеки. Зупинення війни шляхом компромісів означає, що «українська пружина», стиснута нині до межі, розіжметься, втрачаючи стійкість до нового такту війни; поки Україна в гіпертонусі, вона зберігає здатність воювати на “паливі” з ЄС у вигляді грошей і технічної допомоги; якщо Україна зупинить цей такт війни, вона вийде із загального військового треку

надовго, причому незрозуміло, чи зможе до нього повернутися за, наприклад, три-п'ять років; завершення війни у форматі компромісів – це перенесення ризиків нової війни безпосередньо на Європу. Тому ніхто у Європі просто так не зніматиме східний бастион у вигляді українських ресурсів, які згорають у війні».

Натомість доктор політичних наук, завідувач відділу Інституту політичних та етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса М. Розумний закликає не надто критично ставитися до підсумків Мюнхенської конференції, адже безпекова конференція в Мюнхені за своєю природою не розрахована на прямий політичний результат, на досягнення якихось домовленостей. Вона ніколи не була майданчиком для підписання угод, оскільки її задумано як простір для політичних консультацій, обміну оцінками та публічного формулювання нових ідей у сфері безпеки. Саме такою вона залишається й сьогодні. «Тому результати Мюнхенської конференції варто розглядати насамперед як вербалізацію ключових ідей, а також як колективне усвідомлення поточного стану міжнародної безпеки. Особливу увагу цього року було зосереджено на європейському континенті – як у виступах основних спікерів, так і в загальній тональності дискусій», – зазначив М. Розумний (URL: <https://galychyna.if.ua/analytic/maksim-rozumniy-tsogorichna-myunhenska-konferentsiya-dala-chitki-signal-pidtrimki-ukrayini>. 2026. 17.02).

На його думку, варто порівняти попереднє ставлення західних політиків до ситуації й сьогоднішнє – відбулися значні позитивні зміни. Крім того, у поле зору варто включити ще один доволі значний міжнародний майданчик – Всесвітній економічний форум у Давосі, який відбувся нещодавно. На сьогодні все, про що говорили і в Давосі, і в Мюнхені, так чи інакше стосується України. Водночас важливо розуміти, що ці форуми мають дуже широку тематику та не сфокусовані прямо на конкретних безпекових проблемах, зокрема українських. «Якщо розуміти підґрунтя доволі широко, то, думаю, так можна сказати. Якщо зосередитися, власне, на Мюнхенській безпековій конференції та зокрема на виступі державного секретаря США М. Рубіо, то там прозвучали достатньо ґрунтовні й базові речі, які для нас мають пряме та безпосереднє значення. По-перше, Рубіо заявив, що адміністрація Трампа, яку він представляє, не планує руйнувати НАТО й не має наміру відмовлятися від своїх зобов'язань. Це означає, що нам також зарано викреслювати НАТО зі своїх розрахунків, а вступ до Альянсу має залишатися нашою стратегічною метою. І це, власне, доволі конкретний момент», – підкреслив експерт.

Також, на його думку, важливо, що прозвучало підтвердження зобов'язань США перед союзниками. М. Рубіо дещо пом'якшив ті сигнали, які раніше надходили з Вашингтона, зокрема щодо можливих сценаріїв односторонніх дій чи згортання співпраці. Він підтвердив спільність євроатлантичного простору, і це для нас має значення саме як підґрунтя

наших сподівань на це співтовариство. «Ідеться про розуміння того, що незалежність України та її майбутній успіх як держави мають стратегічне опертя на цю єдність і на місце західної цивілізації в сучасному глобальному розвитку. І це насправді дуже важливо. Можливо, зараз ми не завжди повною мірою це усвідомлюємо, бо зосереджені на суто практичних речах – на виживанні під обстрілами, на новинах із фронту чи з переговорних майданчиків», – наголосив М. Розумний.

При цьому він зауважує, що навіть такі конкретні питання, як постачання озброєння чи фінансові зобов'язання щодо відбудови України, прямо залежать від стратегічного курсу на збереження євроатлантичної спільноти і її відповідальності за долю України.

На думку експертів, результати Мюнхенської безпекової конференції означають для безпеки України насамперед те, що підтримка з боку західних партнерів залишається на тому самому рівні, на якому вона перебувала у 2025 р. І цей стан, імовірно, збережеться в найближчій перспективі. Україна може розраховувати переважно та майже виключно на дієву, практичну підтримку з боку своїх європейських партнерів. Саме Європа залишається основним джерелом безпекової, військової та політичної допомоги на цьому етапі.

О. Аулін, ст. наук. співроб. СІАЗ НБУВ

«Дистанційний арбітр»: нова роль Заходу на Близькому Сході в оцінках експертів

Рішення адміністрації Д. Трампа щодо остаточного виведення американського контингенту з території Сирії – крок, що фактично залишив багаторічних союзників-курдів віч-на-віч із регіональними загрозами, – на перший погляд, видається парадоксальним. Особливо на тлі одночасного розгортання потужної військової інфраструктури в Секторі Газа та посилення агресивної риторики щодо Ірану. Таке поєднання ізоляціонізму та мілітарної експансії створює ілюзію хаотичності зовнішньополітичного курсу США. Однак більшість профільних експертів говорять про кристалізацію нової доктрини – перехід від ролі «світового поліцейського» до моделі «дистанційного арбітра».

Сьогодні в західних політико-дипломатичних колах для позначення країн Леванту, Аравійських монархій, Туреччини, Іраку, Ірану, Ємену, а іноді і Єгипту використовується загальна назва “Middle East” – «Близький Схід» (хоча раніше йшлося, скоріше, про «Середній Схід»). Цей регіон із часів Античності брав участь у змаганнях з майбутнім Заходом за першість у тодішній ойкумені. У VIII–IX ст. навіть йшлося про можливе домінування халіфату на теренах Західної Європи. До того ж основні шляхи в «країни

прянощів» на чолі з Індією століттями перебували під контролем східних імперій на території сучасного Ірану, пізніше того ж халіфату або Великих Моголів. Кардинальні зміни почалися в епоху «Великих географічних відкриттів», і вже наприкінці XIX ст. провідні країни Заходу в цілому закінчили процес формування колоніальної системи, одним з важливих елементів якої з початком промислового видобутку нафти стає Middle East (далі – ME).

До того ж відкриття Суецького каналу в 1869 р. миттєво перетворило Єгипет на стратегічний вузол Британської імперії, а контроль над акваторією Червоного моря та ключовими портами Аравійського півострова став невід'ємним елементом глобальної морської стратегії тодішньої світової супердержави (URL: <https://global.oup.com/academic/product/the-arabs-9780465032481>).

Ця логіка домінування отримала новий розвиток під час глобальних потрясінь початку XX ст. За оцінкою американського дослідника Д. Фромкіна, у роки Першої світової війни Лондон підтримав арабське повстання проти Османської імперії, маніпулюючи обіцянками створити незалежне арабське королівство. Проте реальні наміри були далекі від ідеалів самовизначення: таємна угода Сайкс-Піко в 1916 р зафіксувала розподіл сфер впливу лише між Великою Британією, Францією (та частково Італією), що заклало підвалини для майбутніх конфліктів і глибокої недовіри регіону до Заходу (URL: <https://www.penguinrandomhouse.com/books/321150/a-peace-to-end-all-peace-by-david-fromkin>).

Паралельно з геополітичним перерозподілом територій відбувалися складні демографічні та соціальні процеси. Ізраїльський історик А. Шапіра підкреслює, що після війни британська адміністрація в підмандатній Палестині, спираючись на положення Декларації Бальфура, поступово сприяла посиленню єврейської громади. Це призвело до зростаючого напруження у відносинах з арабським населенням і серії масштабних повстань за володіння землею, які зрештою підірвали британський контроль (URL: <https://yalebooks.yale.edu/book/9780300180995/israel>).

У міру того як британський вплив слабшав під тиском місцевого опору, на арену почали виходити нові гравці та інтереси. На думку Ч. Тріппа (SOAS), антибританське повстання в 1941 р в Іраку наочно продемонструвало крихкість імперської системи. Водночас у регіоні стрімко зростала роль американського капіталу: створення компанії “Saudi Aramco” остаточно закріпило енергетичний інтерес США як пріоритетний вектор зовнішньої політики (URL: <https://www.cambridge.org/core/books/history-of-iraq>).

Ситуація після закінчення Другої світової війни характеризувалася остаточним розпадом класичних колоніальних імперій та початком Холодної війни. Західна стратегія була змушена адаптуватися до підйому арабського націоналізму та активного проникнення СРСР у регіон. У цей період

Близький Схід перетворився із «внутрішнього озера» Великої Британії на арену глобального протистояння. США, усвідомлюючи вразливість Європи після війни, почали брати на себе роль гаранта безпеки нафтових родовищ, що потребувало створення нових доктрин стримування.

Переломним моментом у цій зміні варті став 1956 р. Французький дослідник Ф. Бокан зазначає, що Суецька криза – невдала інтервенція Великої Британії, Франції та Ізраїлю проти Єгипту – стала символом краху європейської гегемонії. Відмова США підтримати своїх союзників означала фактичну передачу стратегічного лідерства в регіоні Вашингтону.

Період 1960–1970-х років став випробуванням для американської системи союзів. Арабо-ізраїльські війни 1967 та 1973 р. продемонстрували, що суто військової присутності недостатньо для стабільності. Захід був змушений перейти до активного дипломатичного маневрування, щоб запобігти повному переходу арабських держав у радянську орбіту впливу та забезпечити виживання Ізраїлю.

Як підкреслює американський дипломат М. Індик, Кемп-Девідські угоди стали справжнім переломним моментом: США вдалося переконати регіонального лідера – Єгипет – нормалізувати відносини з Ізраїлем. Це не лише зламало практику тотальної ізоляції ізраїльської держави в арабському світі, а і вивело найпотужнішу арабську армію з-під радянського впливу, переорієнтувавши її на американську військову допомогу (URL: <https://www.brookings.edu/book/innocent-abroad>).

Ця дипломатична перемога заклала фундамент для військової домінації США наприкінці століття. На думку М. О'Хенлона із Brookings Institution, після 1991 р. західна стратегія щодо Близького Сходу формалізувалася навколо концепції “forward presence” – постійної передової військової присутності. Операція «Буря в пустелі» дала змогу США закріпити військову інфраструктуру в країнах Ради співробітництва держав Перської затоки, створивши мережу баз для швидкого реагування на будь-яку кризу (URL: <https://www.brookings.edu/articles/the-future-of-u-s-military-presence-in-the-middle-east>).

Проте вже у 2000-х роках, за оцінкою Е. Кордесмана (CSIS), ця модель трансформувалася в стратегію «глибокого втручання». Масштабні контингенти в Іраку та Афганістані поєднувалися з розбудовою складних систем ПРО та морської переваги, що створювало багаторівневу систему стримування Ірану (URL: <https://www.csis.org/analysis/us-strategy-middle-east>).

Криза цієї моделі настала після 2011 р. Британський дослідник Т. Додж зазначає, що Захід тоді перейшов до гібридної моделі: замість окупації – спеціальні операції та підтримка місцевих партнерів. Наприклад, у Сирії ставка на курдські формування дала змогу США мінімізувати власні втрати, проте створила нові вузли суперечностей з регіональними силами (URL: <https://www.lse.ac.uk/middle-east-centre>).

Зрештою американцям вдалося істотно послабити вплив на регіональні справи головного геополітичного проєкту Тегерану «Шіїтський півмісяць». Іранці сформували потужну мережу сухопутних і напівформальних логістичних маршрутів, що проходила районами компактного розселення шіїтів в Іраку, Сирії та Лівані, фактично з'єднуючи Тегеран з Бейрутом. Через цей коридор з головного ресурсного центру шіїтів – Ірану здійснювався транзит озброєння, бійців, грошей і технологій до головного союзника іранців у Леванті – Сирії, а кінцевою точкою була ліванська Хезболла та палестинський ХАМАС. Паралельно Іран підтримував мережу союзних акторів у Бахреїні, східних районах Саудівської Аравії і Ємені. Завдяки цьому Тегеран свого часу міг істотно впливати на безпекову ситуацію регіону.

До 2017 р. до 50 тис. військових США і їхніх союзників під приводом боротьби з міжнародним тероризмом були розміщені як у країнах, що мають спільні сухопутні або морські кордони з Іраном (Туреччина, Ірак, Кувейт, Бахрейн, Катар, ОАЕ, Оман), так і в стратегічній глибині (Ізраїль, Сирія, Йорданія, Саудівська Аравія). Цим подіям передувала запекла багатомісячна боротьба «американської» та «московської» коаліцій проти тогочасного втілення вселенського зла – ІДІЛ (радикальна організація, створена іракськими сунітами на базі місцевої філії «Аль-Каїди», після вторгнення у 2003 р. США, які провели формально демократичні вибори, після чого шіїтська більшість Іраку почала з'ясовувати відносини зі своїми колишніми кривдниками – сунітською меншістю).

Але, як зазначає Ф. Гергес (LSE), політика адміністрації Д. Трампа, зокрема ініціатива «угоди століття», стала спробою радикального переформатування регіональної архітектури через відмову від старих догм (URL: <https://www.hup.harvard.edu/books/9780674988074>). Сучасний етап розвитку, за словами французького аналітика Ж.-Л. Ріка (IFRI), характеризується переходом до стратегії «економії сили» (“economy of force”). США зменшують сухопутну присутність, концентруючи ресурси навколо ключових союзників, насамперед Ізраїлю, і делегуючи функції стабілізації регіональним державам (URL: <https://www.ifri.org/en/publications>). Як підсумовує ізраїльський експерт Е. Інбар, це не означає вихід США з регіону. Це перехід до моделі “offshore balancing”, де Вашингтон зберігає роль арбітра в критичних ситуаціях, але уникає пастки довготривалих наземних воєн (URL: <https://jiss.org.il/en>).

У цьому контексті значний інтерес становлять події, що розгорнулися в Сирії наприкінці 2024 р. Тоді колишній диктатор Б. Асад з родиною втік до Москви. Туреччина підтримала захоплення центральної влади в країні угрупованнями опозиції, що об'єдналися навколо колишньої сирійської філії «Аль-Каїди» (після ребредингу – Хайят Тахрір аш-Шам, або просто HTS), на чолі з аль-Джулані, який тепер є президентом Арабської Республіки Сирія на

прізвище аль-Шапаа (URL: <https://mind.ua/news/20282395-reuters-turechchina-she-za-piv-roku-do-nastupu-znala-pro-plani-povstanciv-skinuti-rezhim-asada>).

Ще раніше турки створили на території Сирії повністю підконтрольну Анкарі 30-кілометрову «зону безпеки» вздовж спільного південного кордону. Майже вся південно-східна та східна частини країни опинилися під контролем курдських союзників американців. Через це російський та іранський вплив у Сирії почав наближатися до нуля. У червні 2025 р. Ізраїль і США нанесли потужні атаки з повітря по ракетно-ядерних об'єктах Ірану. З боку Вашингтона це був превентивний удар з метою спонукати Тегеран до підписання угоди з обмеження національної ядерної програми (URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/izrayil-ekstreno-zakrivae-povitryaniy-prostir-1750565610.html>).

Продовження втілення цієї моделі «дистанційного арбітражу» ми спостерігаємо сьогодні в медійних звітах, що стосуються ключових точок Близького Сходу. Так, 19 лютого 2026 р. проурядове турецьке видання “Yeni Şafak” у розділі «Заголовки дня» опублікувало два резонансні матеріали, що яскраво ілюструють нову динаміку напруженості в регіоні. Обидва тексти є передруківками провідних західних медіа – Bloomberg та The Guardian, проте їх поява на сторінках турецького рупора саме в такому поєднанні створює тривожну картину майбутнього. Ці публікації демонструють два різні, але взаємопов'язані фронти: загрозу енергетичного колапсу через дії Ірану та радикальну зміну військової архітектури в Палестині.

Перший вектор напруження, висвітлений через аналітику Bloomberg, стосується глухого кута в переговорах навколо іранської ядерної програми. Через категоричну відмову Тегерана погодитися на нові обмеження Вашингтон почав відкрито обговорювати можливість превентивних атак. У відповідь на ці наміри США ісламська республіка вдалася до свого головного стратегічного козира – енергетичного шантажу. Тегеран заявляє про готовність повністю перекрити Ормузьку протоку. У заключних абзацах матеріалу підкреслюється, що блокування цієї артерії для супертанкерів, які постачають паливо до Китаю, ЄС і США, спровокує неконтрольоване зростання цін на нафту та газ, здатне паралізувати світову економіку (URL: <https://www.yenisafak.com/ru/news/41338>).

Поки світ спостерігає за іранським ультиматумом, на іншому боці регіону – у Палестині – уже готується інфраструктура для нового формату західної присутності. Друга публікація, запозичена у The Guardian, розкриває деталі амбітного будівництва, яке за масштабами та цілями виходить далеко за межі звичайного військового об'єкта. Ідеться про майданчик площею приблизно 1400 на 1100 м, що має стати оперативним центром для Міжнародних сил стабілізації. Цей контингент чисельністю 5 тис. військових (для порівняння, у Сирії наразі дислоковано лише 1 тис. солдатів) формується в межах діяльності новоствореної Ради миру. Саме в цьому контексті Yeni Şafak додає власні акценти, які пов'язують будівництво бази з конкретними

політичними фігурами. Видання окремо зазначає, що раду очолює особисто Д. Трамп, а його зять Дж. Кушнер входить до керівництва організації (URL: <https://www.yenisafak.com/ru/news/41334>).

Така персоналізація проєкту, разом з невирішеним питанням прав власності на землю під майбутньою базою, свідомо додає матеріалу негативних конотацій. Як і у випадку з іранським кейсом, турецькі журналісти підсвічують потенційну конфліктність ініціатив, які просуваються Заходом. Але при цьому ми не бачимо жорсткої критики в бік США і їхніх союзників, хоча тема Гази в останні роки періодично ставала для Президента Р. Т. Ердогана поводом для суворої критики близькосхідної політики Білого дому (URL: <https://www.paturkey.com/news/2025/erdogan-criticizes-u-s-policy-on-gaza-18600>).

Додавши до цієї картини ще два пазли з виводом з Іраку через початок можливої конфронтації частин контингентів Норвегії, а ще раніше Німеччини та Словаччини (URL: <https://militaryni.com/uk/news/cherez-napruzhenist-na-blyzkomu-shodi-norvegiya-vyvela-soldativ-z-iraku>; <https://www.unian.ua/world/10820867-nimechchina-ta-slovachchina-virishili-vivesti-svoji-viyska-z-iraku.html>), ми отримуємо схему можливого подальшого розвитку подій.

Ситуація на Близькому Сході продовжуватиме розгортатися в межах американської стратегії «економії сили» (“economy of force”) за моделлю «офшорного балансування» (“offshore balancing”), яка передбачає нову для США роль «дистанційного арбітра» замість традиційної «поліцейського в кожному місті» [внутрішні конфлікти вирішують місцеві союзники, США контролюють ключові вузли (бази, що залишаються, та протоки), блокуючи розгортання криз за межі регіону].

На території Близького Сходу головними союзниками США залишаються Ізраїль, Єгипет, Саудівська Аравія зі своїм традиційними опонентами Катаром і Туреччиною, а також Кувейт.

Розгортанням нової військової бази в Газі Білий дім якісно укріплює позиції Ізраїлю та Єгипту задля локалізації «палестинської проблеми».

Вивід військ із Сирії та фактичне залишення союзних курдів сам на сам з новою протурецьки налаштованою владою країни може свідчити про те, що Туреччині надається можливість посилення контролю майже над всією територією Сирії, щоб не допустити повернення іранського впливу і водночас спровокувати витрати значних ресурсів на відновлення місцевої соціально-політичної та економічної інфраструктури.

Водночас, щоб Анкара не змогла стати впливовим гравцем з переходом на надрегіональний рівень, її стримуватиме Ізраїль, створюючи зону постійного напруження на півдні Сирії, навколо анексованих Голанських висот і в районах проживання частини друзів, лояльних до Єрусалима. З метою недопущення розширення стратегічної глибини так званої турецької зони безпеки в Сирії ізраїльські ВПС, імовірно, як і раніше,

продовжуватимуть практику превентивних ударів у разі спроб Анкари реанімувати повітряні бази колишнього режиму Асада.

Найбільш невизначеним питанням у цій схемі залишається подальший розвиток ситуації навколо Ірану. З одного боку, згідно з вищевказаним алгоритмом, Вашингтону вигідно завдати чергового превентивного ракетно-повітряного удару по Ірану, наслідком якого, зокрема, стане багаторічна втрата Тегераном інтересу до відновлення свого впливу в Сирії та функціонування «шиїтської дуги». Без сумніву, через подібну проєкцію сили в регіоні значно підвищиться статус США як найвпливовішого зовнішнього гравця. З іншого – риторика Президента Д. Трампа постійно торкається мирного врегулювання конфліктів між державами.

Ще одним важливим зовнішнім гравцем на Близькому Сході став Китай, який вкладає мільярди доларів у регіональну частину глобального проєкту «Один пояс, один шлях». Для Пекіна важна стабільність на Близькому Сході також через споживання у великих обсягах місцевих енергетичних ресурсів: нафти з країн РСДАПЗ та іранського газу.

Для України розвиток описаних процесів означає необхідність уважного моніторингу трансформації регіональних балансів сили та їх впливу на глобальну безпекову архітектуру. Посилення конкуренції між Ізраїлем, Туреччиною та Іраном у сирійському просторі створює додаткові ризики фрагментації регіону, що опосередковано впливає і на європейську безпеку. Для Києва важливо зберігати збалансовану дипломатичну позицію, підтримуючи стратегічний діалог із ключовими партнерами і водночас не втягуючись у близькосхідні конфігурації суперництва. В умовах триваючої російської агресії пріоритетом має залишатися концентрація ресурсів на власній обороноздатності, тоді як близькосхідний напрям доцільно розглядати крізь призму енергетичної безпеки, військово-технічної кооперації та дипломатичної підтримки на міжнародних майданчиках.

Економічний ракурс

С. Кулицький, ст. наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Українсько-польські економічні відносини в політичному контексті під час повномасштабної російсько-української війни

(Закінчення. Початок у № 1–3)

Українсько-польські економічні відносини під час повномасштабної російсько-української війни

Важливим напрямом українсько-польських економічних відносин, починаючи з кінця минулого століття, є трудова міграція українців на ринок праці Польщі. Утім, під впливом повномасштабної воєнної агресії Росії

проти нашої держави, починаючи з кінця лютого 2022 р., ситуація з українськими мігрантами на ринку праці Польщі радикально змінилася. Причому цей процес змін триває й нині. Хоча й не так наочно, як у 2022–2023 рр.

Зокрема, типові українські трудові мігранти, які прибували до Польщі ще з 90-х років минулого століття, орієнтувалися саме на умови польського ринку праці: сферу трудової діяльності, рівень заробітку, характер умов праці тощо. Побутові ж умови перебування в Польщі для цих трудових мігрантів залишалися підпорядкованими умовам трудової діяльності та рівню їхнього заробітку. Однак з початком повномасштабної російсько-української війни частина традиційних українських трудових мігрантів залишила Польщу й рушила захищати Україну від російської агресії, що призвело до помітного скорочення робочої сили в тих секторах польської економіки, де працювали українські трудові мігранти. Насамперед це стосувалося сфери будівництва, де була залучена значна чоловіча робоча сила українців.

Натомість через повномасштабну російсько-українську війну Польща почала швидко наповнюватися українськими біженцями або вимушено переміщеними особами (ВПО). Їх відмінність від типових українських трудових мігрантів полягала насамперед в іншій статево-віковій і професійній структурі та іншій мотивації для виїзду за кордон. Зокрема, до Польщі з України раніше не мігрувала така кількість жінок з дітьми та осіб похилого віку. Тому українські біженці в Польщі, як і за кордоном України загалом, орієнтувалися насамперед на умови проживання, побуту, отримання необхідних послуг, допомоги тощо в місцях свого перебування.

Щоправда, згодом українські біженці, пристосовуючись до умов життя в Польщі, почали дедалі активніше виходити на польський ринок праці. Зростала також і кількість чоловіків, які тікали до Польщі від мобілізації до Сил оборони України. Згодом у Польщі цілком легально з'явилося доволі багато українських чоловіків у віці 18–22 роки. Судячи з повідомлень ЗМІ, якась частина чоловіків цієї вікової категорії взагалі не налаштована в майбутньому повертатися в Україну та має намір залишитися у Європі, а не лише в Польщі. Утім, обґрунтованих кількісних оцінок цієї категорії українських чоловіків-ухилянтів у ЗМІ поки не знайдено.

Зі свого боку, Національний банк Польщі провів дослідження «Життя та економічний стан мігрантів з України в Польщі у 2024 році». У дослідженні Національний банк поділяє українців на іммігрантів (ті, хто приїхав до початку повномасштабної війни) та біженців (приїхали після лютого 2022 р). У результаті дослідження було встановлено, що плани українських іммігрантів дещо відрізняються від настроїв біженців. Тобто в Польщі зберігаються певні ментальні відмінності між традиційними українськими трудовими мігрантами та українськими біженцями. На цьому питанні ми дещо детальніше зупинимося далі.

Водночас аналіз відкритих джерел інформації свідчить про нинішній загалом високий рівень трудової зайнятості українських мігрантів у Польщі. Наприклад, згідно з результатами «масштабного опитування Народного банку Польщі (NBP), яке охопило 4 тис. українців у всіх воєводствах країни, у 2025 р. в Польщі працювало 92 % довоєнних українських іммігрантів, а серед тих, хто переїхав після початку повномасштабного вторгнення, таких уже 78 %». При цьому «показники зайнятості також покращилися: серед біженців зросла частка людей зі стабільною роботою, а рівень безробіття знизився. Крім того, українці рідше погоджуються на некваліфіковані посади, хоча близько 36 % з них усе ще працюють не за спеціальністю. Згідно з опитуванням, середня зарплата українців у Польщі зростає темпами, порівнянними із загальною динамікою економіки країни. Найвищі доходи зберігаються у сфері ІТ, будівництві та транспорті» (URL: <https://censor.net/biz/news/3589638/78-bijentsiv-z-ukrayiny-pratsev-lashtuvalys-u-polsch>).

Оцінки рівня зайнятості українців у Польщі, близькі до наведених вище аналогічних показників з опитування Народного банку Польщі, були наведені наприкінці грудня 2025 р. у дослідженні Польського економічного інституту (PIE). Зокрема, «за даними дослідження, рівень зайнятості серед українців становить 75–85 %. Цей показник є більшим за ідентичний показник зайнятості самих поляків. Тому, крім впливу на економіку Польщі, українці також визначаються поміж інших мігрантів та біженців високим рівнем інтеграції в суспільство країни. Українці відіграють не лише важливу, а й ключову роль в економіці Польщі, зазначають автори дослідження» (URL: <https://glavcom.ua/world/observe/skilki-ukrajintsiv-pratsjujut-u-polshchi-rezultati-doslidzhennja-1094225.html>).

За даними Управління у справах іноземців у Польщі, за підсумками I кварталу 2025 р. «дійсні дозволи на проживання в Польщі мали близько 1,5 млн українців. Рівень працевлаштування серед трудових мігрантів з України становить близько 90 %, а серед воєнних – 60–70 %. Це значно більше, ніж, наприклад, у Німеччині», – зазначає професор Центру досліджень міграції Варшавського університету А. Гурни. При цьому «фахівчиня зауважує, що в українській групі спостерігається поляризація трудової зайнятості: частина людей обіймає кваліфіковані посади (менеджери, фахівці), інші – працюють на низькокваліфікованих роботах. Особливістю є те, що серед тих, хто обіймає високі посади, багато залишаються працівниками українських компаній, працюючи віддалено» (URL: <https://www.polskieradio.pl/398>).

Однак українці й надалі залишаються найбільш чисельною національною групою іноземних працівників «на ринку праці Польщі, становлячи 67 % усіх офіційно працевлаштованих іноземців». При цьому, згідно зі статистичними даними Управління соціального страхування Польщі (ZUS), на які посилається аналітичний центр “Gremi Personal”, «лише

протягом листопада 2025 р. кількість застрахованих українців у Польщі зросла на 7,9 тис., сягнувши позначки у 862 060 осіб».

До того ж кількість офіційно працевлаштованих громадян України в Польщі останнім часом продовжує зростати. Так, на початок 2024 р. у Польщі легально працювало 755,0 тис. українців, на кінець червня 2024 р. – 771,0 тис. осіб, на кінець жовтня 2024 р. – 779,3 тис. українців. Як випливає з наведених статистичних даних, протягом 2025 р. відбулося значне зростання кількості офіційно працюючих у Польщі українців. У 2025 р. приріст кількості таких громадян України, зайнятих у польській економіці, приблизно в 3 рази перевищував аналогічний показник 2024 р. Не виключено, що таке стрімке зростання кількості українців, які офіційно працюють у Польщі, пов'язано з офіційно запровадженим у 2025 р. для чоловіків у віці 18–22 роки дозволом на виїзд з України за кордон.

Водночас загальна кількість іноземців, зареєстрованих у системі ZUS, становить 1,295 млн осіб. Частка українців серед усіх зайнятих у Польщі нині становить близько 5 %, тоді як загальна частка іноземців на ринку праці цієї країни сягнула 7 %. Водночас «аналітики підкреслюють феноменальний рівень економічної активності українських мігрантів у Польщі. Наразі близько 80 % українців, що проживають у країні, мають роботу та сплачують податки». Для порівняння: у Чехії частка таких українців – 48 %, у Німеччині – близько 25 % (URL: <https://minfin.com.ua/ua/2026/01/23/166788266>).

Уявлення стосовно гендерної структури зайнятості українців у Польщі також дають звіти Управління соціального страхування Польщі. Зокрема, станом на кінець жовтня 2024 р. 52,2 % від сукупного числа офіційно працюючих у Польщі українців становили чоловіки, 47,8 % – жінки. Нижча зайнятість українських жінок у польській економіці, порівняно з чоловіками-українцями, пов'язана з тим, що жінки-українки в Польщі більше, ніж чоловіки, зайняті доглядом за дітьми та літніми родичами. Адже серед контингенту українських воєнних біженців у цій державі є доволі значна частка осіб цих категорій.

Отже, як випливає з наведених вище даних, українці є вельми важливою складовою польського ринку праці та істотно впливають на успішне функціонування польської економіки. Причому вплив українських трудових мігрантів (включаючи українських воєнних біженців) на функціонування економіки Польщі визначається не лише чисельністю українців, зайнятих у національній економіці цієї держави, а також і галузевою / секторальною структурою зайнятості українських мігрантів. Згідно з повідомленнями ЗМІ, українські мігранти «традиційно ...закривають вакансії у секторах із хронічним дефіцитом кадрів, де місцеве населення проявляє низьку зацікавленість». Ідеться про такі сектори польської економіки, як логістика й транспорт, сфера послуг і ритейл; переробна промисловість, будівництво, готельно-ресторанний бізнес. Зазначена секторальна структура зайнятості українських мігрантів підтверджується й

результатами спостережень Центру досліджень міграції Варшавського університету. При цьому зазначається, що українці в Польщі дедалі рідше погоджуються на низькокваліфіковану роботу (URL: <https://censor.net/biz/news/3596939/ukrayintsi-zabezpechuyut-stabilnist-polskoyi-ekonomiky>).

Також треба звернути увагу на те, що статистична звітність Управління соціального страхування Польщі враховує лише офіційну зайнятість іноземців, у тому числі й українців, у Польщі. Однак на польському ринку праці в певних обсягах існує також і тіньова зайнятість українців. Оцінки величини такої зайнятості в масштабах Польщі у відкритих джерела знайти поки не вдалося, але факти її існування фахівці визнають. Із цього випливає, що фактична зайнятість українських мігрантів у польській економіці дещо вище за офіційно оприлюднені показники.

При цьому, як свідчить проведене у 2024 р. дослідження Національного банку Польщі, основним джерелом доходу українців у Польщі є робота. У структурі доходів іммігрантів (тих, хто приїхав до початку повномасштабної війни) заробітна плата становить у середньому близько 90 % доходу, у біженців (які приїхали після лютого 2022 р.) – 76 %. «У дослідженні вказано, що 19 % біженців – безробітні, оскільки значна частина жінок, які доглядають дітей, шукають роботу на неповний робочий день, що є проблемою з огляду на низький рівень використання контрактів на неповний робочий день у польській економіці» (URL: <https://biz.liga.net/ua/ekonomika/all/novosti/dedali-bilshe-ukrainskykh-bizhentsiv-sumnivaiutsia-chy-zalyshatysia-im-zhyty-u-polshchi-doslidzhennia>).

Водночас оприлюднене наприкінці грудня 2024 р. дослідження польської Progres Group «свідчить про те, що українці мають набагато вищі фінансові потреби порівняно з працівниками з інших країн. Лише 5 % українців готові працювати за зарплату, нижчу 4 тис. злотих (близько 930 євро). При цьому більшість – 85 % – очікує зарплату від 4 тис. до 7 тис. 700 злотих (930–1800 євро), 10 % хоче заробляти понад 7 тис. 700 злотих (1 тис. 800 євро)». При цьому «в іноземців із Філіппін, Індії, Непалу, Молдови та Колумбії очікування щодо мінімальної зарплати нижчі. Наразі середня зарплата українців у Польщі коливається від 3 тис. 300 до 5 тис. 500 злотих (770–1300 євро)» (URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/ukrajinci-u-polshchi-lish-5-gotovi-otrimuvati-mensh-yak-900-yevro-u-misyac-50477242.html>).

З іншого боку, згідно з опитуванням, проведеним аналітичним центром компанії “Gremi Personal” та опублікованим на початку травня 2025 р., «близько 85 % українців, які працюють у Польщі, зазначили, що задоволені своїм доходом. Крім того, значна частина респондентів повідомила, що їм вдається регулярно відкладати частину зароблених коштів. Водночас досвід працевлаштування не завжди був одразу вдалим. Майже чверть опитаних змінювали місце роботи двічі, ще приблизно стільки ж – тричі. Тільки 18 % респондентів знайшли підходящу роботу з першої спроби»

(URL:

<https://inpoland.net.pl/novosti/skilki-ukra%20%97nciv-u-polshhi-zado voleni-svo%20%97mi-zarplatami>).

Таким чином, наведені дані свідчать, що рівні заробітної плати українців у Польщі, як правило, нижчі, ніж у місцевого населення, але вищі, ніж у трудових мігрантів із Філіппін, Індії, Непалу, Молдови та Колумбії.

Утім, ЗМІ, з посиланням на урядові джерела, повідомляють, що найближчим часом у Польщі відбуватиметься перехід «до системних рішень, які запровадять рівні права для всіх іноземців, що проживають у Польщі, а також забезпечать економію коштів для державного бюджету». Зокрема, «влада хоче запровадити єдину, узгоджену систему підтримки для всіх іноземців з тимчасовим захистом, незалежно від громадянства. На таке рішення вплинула заява Президента К. Навроцького, у якій прямо зазначено, що він виступає проти привілейованого ставлення до українців. Підприємства, які наймають громадян України, повинні готуватися до нових правил вже сьогодні.

Якщо законопроект буде підписано, то 5 березня 2026 р. буде запроваджено трирічний перехідний період для громадян України, які легально проживають у Польщі на підставі інших дозволів на проживання. Це важливо, оскільки у 2025 р. було подано 455 тис. 069 заяв на отримання посвідки на проживання для громадян України, з яких 225 тис. 982 було задоволено, але понад 229 тис. справ залишалось нерозглянутими. Замість тимчасового дозволу на проживання вони зможуть подавати заявки на перебування в Польщі з метою працевлаштування на основі декларацій про доручення роботи.

Наразі приблизно 988 тис.–993 тис. українців у Польщі мають PESEL UKR. Із цієї групи приблизно 670 тис. є економічно активними. Однак приблизно 462 тис. українців проживають у Польщі легально на інших підставах, а 92 тис. мають статус постійного проживання або довгострокового резидента ЄС».

Зі свого боку «Ю. Новіцька, експерт з легалізації працевлаштування іноземців у Grupa Progres, попереджає про штрафні санкції та ризик втрати працівників. Вона наголосила, що незаконне доручення роботи є однією з найнебезпечніших пасток у польському трудовому законодавстві. Проблема виникає, коли іноземець виконує обов'язки, що не відповідають його документам, починає роботу до отримання необхідного дозволу або продовжує працювати після його закінчення. Будь-яка ситуація, у якій умови працевлаштування іноземця змінюються понад ті, що зазначені в документі, наприклад посада, вид договору або розмір винагороди, також вважається незаконним дорученням роботи. Штрафи за такі порушення коливаються від 3 тис. до 50 тис. злотих за іноземця, причому кожна перевірена особа розглядається як окреме порушення. Два штрафи протягом двох років призводять до заборони компанії працевлаштувати іноземців» (URL:

<https://inpoland.net.pl/novosti/z-bereznaya-ukra%20d1%2097ncyam-dlya-pracevlashtuvannya-v-polshhi-potribni-budut-dozvoli-na-robotu>).

Як видно з наведеного, одним з формальних приводів для згаданого вище запровадження рівних прав для всіх іноземців, що проживають у Польщі, та реформування процедур їх працевлаштування стала теза про привілейоване ставлення в Польщі саме до українців. Також в інформаційному просторі Польщі поширюються повідомлення, у яких акцентується увага на значних витратах польської сторони, насамперед державної та місцевої влади Польщі, на підтримку українських воєнних біженців. Особливо активно ця тематика підтримується польськими політичними силами проросійського та антиукраїнського спрямування.

Утім, у функціонуванні таких наративів в інформаційному просторі Польщі фактично певною мірою зацікавлені й органи державної та місцевої влади, особливо ті, що відповідають за виконання відповідних бюджетів. По суті, їхній інтерес полягає в мінімізації бюджетних витрат на підтримку українських воєнних біженців і водночас в отриманні максимально можливої вигоди від використання української робочої сили в польській економіці.

Утім, поширювана в польському інформаційному просторі теза про надзвичайну обтяжливість фінансових витрат на утримання українських воєнних біженців для державного та місцевих бюджетів Польщі спростовується даними зі звіту державного Bank Gospodarstwa Krajowego (BGK), у якому йдеться про те, що «внесок українських мігрантів у доходи держбюджету Польщі становив 15,1 млрд злотих (3,9 млрд дол.) у 2024 р. Відрахування до бюджету включають сплату українцями податку на доходи фізосіб, внески на пенсійне забезпечення, страхування з інвалідності, медичне страхування й надходження від ПДВ. Разом з тим Польща витратила на підтримку українців за програмою “Сім’я 800+” (виплата 800 злотих щомісяця на дитину, якщо вона ходить до польської школи) 2,8 млрд злотих (728 млн дол.) у 2024 р. Зважаючи на розмір податків, сплачених у Польщі мігрантами з України, можна констатувати, що на кожен польський злотий, отриманий громадянами України за програмою “Сім’я 800+”, мігранти заплатили до державного бюджету Польщі близько 5,4 злотих» (URL: <https://finance.liga.net/ua/ekonomika/novosti/ukraintsi-popovnyly-biudzheth-polshchi-na-4-mlrd-u-2024-rotsi-dopomohy-otrymaly-vpiatero-menshe>).

Водночас згадана вище позиція польської влади щодо українських трудових мігрантів і воєнних біженців має також свою об’єктивну основу, яка полягає в загрозі демографічної кризи в Польщі та пов’язаній із цим нестачі робочої сили в національній економіці, на якій акцентують увагу польські фахівці. Наприклад, як ще наприкінці 2022 р. зазначали в «Конфедерації Левіатан», на ситуацію на польському ринку праці впливає кілька факторів. Перший з них, на думку організації, це погіршення демографічної ситуації, яка дає змогу підтримувати низький рівень безробіття, але водночас спричиняє нестачу працівників, особливо

висококваліфікованих. Було зазначено, що через нестачу працівників безпосередньо в Польщі зростає попит на працівників-мігрантів. «Другим фактором є рівень зайнятості, який у випадку людей похилого віку та жінок у середньому нижчий, ніж у країнах Європейського Союзу, що означає проблему невикористаних трудових ресурсів».

Тому українські трудові мігранти і воєнні біженці розглядаються багатьма польськими підприємцями та представниками державної й місцевої влади як значний резерв робочої сили для польської економіки. Однак корпоративна зацікавленість і відповідна діяльність певних політичних сил Польщі, насамперед крайнє правого спрямування, у підтриманні антиукраїнських настроїв у польському суспільстві має також свої негативні соціальні наслідки. Вони проявляються, як зазначалося раніше, у погіршенні ставлення поляків до українських біженців та українців загалом. Такі зміни відображаються й на відповідних очікуваннях і настроях українських мігрантів у Польщі.

У цьому контексті доволі детальне уявлення про настрої та плани українців у Польщі дають дослідження Національного банку Польщі «Життя та економічний стан мігрантів з України в Польщі у 2024 році» та дослідження Польського економічного інституту (PIE) «Інтеграція іммігрантів з України на тлі планів щодо перебування в Польщі».

Так, у своєму дослідженні Національний банк поділяє українців на іммігрантів (ті, хто приїхав до початку повномасштабної війни) та біженців (приїхали після лютого 2022 р.). Результати дослідження Національного банку Польщі свідчать, що у 2024 р. «до 56 % зросла частка українських біженців у Польщі, які не можуть визначитися, чи залишатися їм жити в цій країні». Відсоток українців, які не мали на час проведення дослідження «чітких планів щодо свого майбутнього в Польщі, був навіть вищий, ніж серед біженців першої хвили 2022 р. (55 %). У 2023 р. частка тих, хто не визначився, становила 48 %. Частка тих, хто чітко вирішив залишитися жити в Польщі, фактично не змінювалася протягом трьох років: 19 % у 2022 р., по 21 % у 2023 та 2024 р.».

У період проведення дослідження Національного банку Польщі лише 2 % українських біженців мали намір перебувати в Польщі менше року та повернутися до України. Стільки ж планували залишити Польщу, але переїхати до іншої європейської країни. Дев'ятнадцять відсотків українців планували бути в Польщі понад рік, але не мали наміру залишатися на постійне проживання. Прикметно, що плани українських іммігрантів (ті, хто приїхав до початку повномасштабної війни) дещо відрізнялися від настроїв біженців. Так, 48 % підтвердили, що залишаться жити в Польщі на постійній основі, повернутися до України планував 1 %, а не мали чітких планів на майбутнє 39 % (URL: <https://biz.liga.net/ua/ekonomika/all/novosti/dedali-bilshe-ukrainskykh-bizhentsiv-sumnivaiutsia-chy-zalyshatysia-im-zhyty-u-polshchi-doslidzhennia>).

У дослідженні Польського економічного інституту зазначається, що «наразі понад 1,5 млн іммігрантів з України (дітей і дорослих) легально проживають у Польщі. Приблизно 75–85 % дорослих є професійно активними. Високий рівень професійної активності іммігрантів означає, що їх інтеграція відбувається найшвидше в економічному вимірі, але значно повільніше в культурному, соціальному та ідентичному вимірах».

«Серед дорослих іммігрантів з України можна виділити чотири окремі соціально-демографічні сегменти. Це важливо через різні процеси інтеграції в польське суспільство в кожній з цих груп.

1. Відвідувачі (39 %) – найбільша група, що складається з професійно активних осіб (переважно чоловіків), які прибули до Польщі, переважно після початку війни в Україні в лютому 2022 р. Хоча понад 60 % мають вищу освіту, 75 % працюють за професіями, що не потребують високої кваліфікації. Середній вік у цій групі становить 45 років, половина з них одружені.

2. Мандрівники (30 %) – виключно молоді жінки (дві третини віком 30–44 роки), які прибули до Польщі після ескалації війни. Усі вони працюють, 44 % у сфері послуг (харчування, торгівля, охорона здоров'я, інші послуги) та освіти. Кожен десятий має власний бізнес.

3. Новоприбулі (16 %) – безробітні (2/3 з них – безробітні, які шукають роботу, а 1/3 – економічно неактивні), до яких переважно належать жінки, проживають у Польщі не більше 4 років; 65 % з них мають вищу освіту, більшість одружені.

4. Поселенці (15 %) – молоді люди, які проживають у Польщі понад 4 років. Це переважно чоловіки, які працюють за професіями, що потребують як низького й середнього рівня кваліфікації, так і високого рівня кваліфікації. Це група з найвищими доходами, переважно проживає у великих містах».

Інтеграція українських іммігрантів у Польщі це процес, який істотно різниться за різними вимірами. «Входження» в суспільство не є однорідним, рівномірним процесом – прогрес у різних аспектах соціального життя відбувається з різною швидкістю.

PIE розробила чотири індекси – синтетичні показники, що визначають рівень інтеграції іммігрантів у різні аспекти життя. Вони поєднують окремі показники, що описують інтеграцію в економічних, культурних, соціально-політичних та ідентичних категоріях. Індекси варіюються від 0 до 100 балів і відображають рівень інтеграції в кожному вимірі.

Аналіз значень індексів «входу» в польське суспільство в чотирьох окремих групах іммігрантів з України виявив дисбаланс у процесі інтеграції. У всіх групах економічний вимір домінує над культурним, соціально-політичним та ідентичним вимірами, що характерно для ранніх етапів процесу інтеграції. Профіль «поселенці», що складається з людей, які проживають у Польщі понад 4 роки, сягає найвищих балів за всіма вимірами.

Це є результатом накопичення людського капіталу (наприклад, володіння мовами), соціального капіталу та підвищеної впевненості в майбутньому.

Половина мігрантів з України перебуває у фазі, яку можна охарактеризувати як перехідну. Ці особи належать до групи іммігрантів, які залишаються в Польщі переважно через роботу, економічну необхідність або відсутність альтернатив (зруйнований дім, окуповані території в Україні). Аналіз PІE показує, що економічна стабільність не є достатнім або домінуючим фактором у визначенні планів залишитися в Польщі. Вимір ідентичності демонструє найсильнішу кореляцію, яка в понад 4 рази сильніша з рішенням залишитися, ніж економічний вимір. Це означає, що рішення залишитися в Польщі це радше психологічне та емоційне питання, ніж прагматичний розрахунок відчутних вигод. «Ми оцінюємо, що 4 з 10 дорослих іммігрантів з України мають дуже високу або високу ймовірність залишитися в Польщі надовго. Ці особи не лише заявляють, що хочуть залишитися в Польщі, але й зробили різні кроки, щоб це продемонструвати, наприклад, легалізували своє перебування. Чим вищий рівень «інтеграції» в суспільство, тим вища ймовірність залишитися, причому найвища ймовірність спостерігається серед «поселенців», які є відносно молодими людьми, що прибули до Польщі понад чотири роки тому (до ескалації війни)», – зазначає Д. Прудло, аналітик команди аналізу соціальних процесів.

Оцінена ймовірність того, що українські іммігранти залишаться в Польщі, також дає нам змогу розрахувати можливі наслідки для польського ринку праці. Існує низька та дуже низька ймовірність того, що приблизно 650 тис. працюючих іммігрантів залишаться на польському ринку праці. Близько 300 тис. із них – це чоловіки, які працюють на простих роботах, що потребують щонайбільше середньої кваліфікації (включаючи промисловість та ремесла, ремонтні та оздоблювальні послуги, будівництво та транспорт). Приблизно 285 тис. відносно молодих українських іммігрантів, які працюють, також можуть залишити польський ринок праці, головним чином у сфері послуг (харчування, торгівля, охорона здоров'я, медичне обслуговування, інші послуги) та освіти. Потенційний вихід цих груп іммігрантів із польського ринку праці означатиме не лише скорочення робочої сили, але й поглиблення проблем із працевлаштуванням у дефіцитних професіях. «Щоб утримати українських працівників на польському ринку праці, політика інтеграції повинна доповнювати природний процес економічної інтеграції структурними програмами, що підтримують культурну та соціальну інтеграцію. Тому політика утримання повинна вирішувати проблему правової невизначеності, сприяючи отриманню громадянства, протидіяти виключенню, сприяти міжкультурній освіті, надавати підтримку сім'ям та пропонувати привабливі економічні альтернативи порівняно з іншими країнами, що, серед іншого, приваблюватиме висококваліфікованих іммігрантів», – зазначається у звіті Польського економічного інституту (URL: <https://pie.net.pl/wp->

content/uploads/2025/12/2025_12_17_Wysoka-aktywnosc-zawodowa-Ukraincow-nie-gwarantuje-ze-zostana-w-Polsce-na-stale.pdf).

Зі свого боку вже згадуваний раніше Є. Вуйцік, видавець та колишній заступник головного редактора Gazeta Wyborcza, засновник українсько-польського журналу Sestry.eu, на початку січня 2026 р. наголошував, що «у тіні зростаючої агресії – як вуличної, так і інтернет-воєн – Польський економічний інститут (PIE) опублікував звіт, який мав би подіяти на польський політичний клас, як відро крижаної води. Документ під назвою “Інтеграція іммігрантів з України на тлі планів щодо перебування в Польщі” розвінчує міф, яким ми годувалися протягом трьох років: міф про масу вдячних людей, які залишаться з нами назавжди, заповнивши демографічну прогалину лише тому, що Польща дала їм притулок. Дані безжалісні. Інститут оцінює, що близько 650 тис. працюючих мігрантів з України не залишаться на польському ринку праці. Це так, ніби з мапи країни раптом зник би цілий Вроцлав.

Ця ненависть, що сочиться сьогодні з екранів, має свої конкретні обличчя. Це не анонімна сила природи. Це президент Навроцький, який будує свій авторитет на демонстративному надуванні губ на Київ. Це Гжегож Браун, який “зупиняє українізацію”, і Славомір Менцен, який з холодним калькулятором у руці підраховує, чи вигідно допомагати сусідові. Це решта самопроголошених “справжніх поляків”, які будують свою ідентичність виключно на тому, кого саме ненавидять. Вони розкрутили машину, яку не можна вимкнути однією кнопкою» (URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/ukrajinci-v-polshchi-zhurnalista-rozpoviv-shcho-stavleniya-do-bizhenciv-pogirshuyetsya-50572240.html>).

Водночас треба враховувати той факт, що польський ринок робочої сили є складовою єдиного ринку робочої сили Європейського Союзу. І ця ситуація, так чи так, впливає на поведінку українських трудових мігрантів у Польщі. Частина з них має намір або вже переїжджати з Польщі до більш багатих європейських країн з вищим рівнем оплати праці, зокрема й до сусідньої Німеччини.

Таким чином, проведений вище аналіз свідчить, що на сучасному етапі історичного розвитку в політичних і владних інституціях Польщі посилюється ставлення до українців у Польщі насамперед як до робочої сили. При цьому спостерігається прагнення зменшити ті соціальні характеристики контингенту українських іммігрантів у Польщі, які потребують витрат державного та місцевих бюджетів Польщі. Цим сприяють посилення антиукраїнської пропаганди та зростання негативного ставлення до українців у Польщі.

Проте загалом проведене дослідження засвідчило, що на сучасному етапі історичного розвитку українсько-польські економічні відносини найбільш активно розвиваються за такими напрямками, як двостороння торгівля та висока трудова активність українських мігрантів на ринку праці

Польщі. Наприклад, згідно з новітніми статистичними даними, «за 2025 рік імпорт з Польщі в Україну становив 8 млрд доларів, а експорт до цієї країни – 5,1 млрд доларів» (URL: <https://www.unian.ua/economics/other/kisilevskiy-nazvav-fariseystvom-kritiku-timchasovogo-obmezhennya-eksportu-bruhtu-shcholunaye-z-polshchi-13292445.html>). Щодо інвестиційної діяльності, то у цій сфері більшу активність проявляють представники української сторони, ніж польської, що цілком закономірно за умов повномасштабної російської воєнної агресії проти України.

Водночас треба наголосити, що перспективи подальшого розвитку українсько-польських економічних відносин (як й інших двосторонніх) треба розглядати з урахуванням перспектив вступу України до Європейського Союзу. Однак ця проблема потребує окремого дослідження (*Під час підготовки цієї праці було використано інформацію таких джерел: Державна служба статистики України (<http://www.stat.gov.ua>); Главком (<https://glavcom.ua>). – 2025. – 25.12; Європейська правда (<https://www.eurointegration.com.ua>). – 2025. – 26.06; 15.08; 1, 9, 20.10; 3.11; 5, 17, 24, 26.12; 2026. – 2, 5, 7.01; 5.02; Ліга.net (<https://www.liga.net>). – 2024. – 20, 26.11; 2025. – 10.03; 21.07; 17.12; Мінфін (<https://minfin.com.ua/ua/2026/01/23/166788266>); Опендатабот (<https://opendatabot.ua/analytics/ukrainian-business-in-poland>); Польське радіо. Українська служба (<http://www.polradio.pl>). – 2023. – 3.01; 4.03; 28.06; 2024. – 22.04; 21.08; 2025. – 2.01; 8.04; 7, 12.11; Укрінформ (<https://www.ukrinform.ua>). – 2026. – 9, 27.01; УНІАН (<https://www.unian.ua>). – 2025. – 15.12; 2026. – 20.02; Цензор.net (<https://censor.net.ua>). – 2025. – 10, 27.11; 10, 15, 19, 20.12; 2026. – 26, 30.01; 5.02; Business Insider Polska (<https://businessinsider.com.pl/wiadomosci/donald-tusk-oglosil-nazwe-nowej-partii-to-koniec-platformy-obywatelskiej/g7pcfm9>); The Guardian (<https://www.theguardian.com/world/2025/dec/22/teach-your-daughter-to-speak-polish-ukrainians-in-poland-face-growing-resentment>); InPoland. Інформаційний портал Польщі (<https://inpoland.net.pl/novosti>). – 2025. – 10.05; 11, 30.12; 2026. – 4.02; NV (<http://nv.ua>). – 2024. – 26.12; 2025. – 10, 13.11; 11.12; 2026. – 7.02; NV. – 2025. – № 6. – С. 36–43; Polski Instytut Ekonomiczny (<https://pie.net.pl/wysoka-aktywnosc-zawodowa-ukraincow-nie-gwarantuje-ze-zostana-w-polsce-na-stale>).*

Наука – суспільству

Основні напрями діяльності НАН України

Засідання Президії НАН України 11 лютого 2026 р.: стійкість публічних фінансів і воєнні впливи на морські екосистеми

Чергове засідання Президії Національної академії наук України відбулося 11 лютого 2026 р. На його початку було підписано спільний наказ НАН України та АТ «НАЕК «Енергоатом»» про затвердження керівників і персонального складу Координаційної науково-технічної ради зі співпраці. У роботі засідання взяв участь т. в. о. голови правління АТ «НАЕК «Енергоатом»» П. Ковтонюк.

Президент НАН України академік НАН України А. Загородній наголосив, що багаторічна співпраця академії та «Енергоатому» має стратегічне значення для науково-технічної підтримки безпечної експлуатації атомної енергетики, модернізації енергоблоків і розвитку перспективних ядерних технологій. Він підкреслив, що саме консолідація зусиль науки та енергетичної галузі є важливою передумовою зміцнення енергетичної безпеки держави та її технологічної самодостатності, а оновлений склад Координаційної ради сприятиме ефективнішій реалізації спільних науково-технічних проєктів.

У своєму виступі П. Ковтонюк подякував науковцям НАН України за підтримку атомної галузі, зазначивши, що сьогодні «Енергоатом» забезпечує близько 66 % виробництва електроенергії в Україні та працює в умовах війни на межі можливостей. Він окреслив пріоритети подальшої співпраці з науковою спільнотою – продовження терміну експлуатації енергоблоків, підвищення їхньої потужності, а також реалізація нових проєктів будівництва, зокрема добудова Хмельницького енергоблока № 3 та перспективний блок № 5. За його словами, науковий супровід є ключовою умовою безпечного розвитку атомної енергетики та зміцнення енергобезпеки України.

Далі було заслухано наукову доповідь завідувачки відділу публічних фінансів Інституту економіки та прогнозування НАН України члена-кореспондента НАН України І. Луніної «Стійкість публічних фінансів України і можливості її зміцнення».

У доповіді було проаналізовано стан публічних фінансів України в умовах повномасштабної війни та окреслено ключові виклики для бюджетної системи держави. Зокрема зазначалося, що у квітні – грудні 2022 р. видатки державного бюджету зросли майже вдвічі порівняно з аналогічним періодом 2021 р., насамперед через різке збільшення фінансування оборони, безпеки, соціального захисту та охорони здоров'я. Водночас податкові надходження скоротилися, а бюджетний дефіцит перевищив 20 % ВВП, що зумовило посилення залежності від міжнародної грантової допомоги та запозичень; державний борг зріс більш ніж удвічі та перевищив 70 % ВВП.

Особливу увагу було приділено питанням підвищення ефективності бюджетної політики та зміцнення доходної бази. За оцінками дослідників, втрати надходжень від ПДВ через недосконалість адміністрування можуть сягати до 40 % потенційних доходів, тому важливим напрямом визначено цифрову трансформацію податкового контролю та використання внутрішніх

резервів збільшення бюджетних ресурсів. Доповідачка наголосила на необхідності переходу від переважно екстрених фінансових рішень до системних підходів, спрямованих на забезпечення макрофінансової стабільності, посилення інституційної спроможності держави та формування передумов для післявоєнного відновлення економіки.

В обговоренні доповіді секретар Рахункової палати України доктор юридичних наук В. Невідомий наголосив на практичній цінності представленого дослідження для підвищення прозорості та підзвітності публічних фінансів. Зокрема, йшлося про розвиток фінансового аудиту, запровадження консолідованої фінансової звітності держави та необхідність удосконалення системи парламентського контролю за управлінням бюджетними ресурсами. Окрему увагу було приділено питанням боргової стійкості та управління фіскальними ризиками.

Завідувач кафедри фінансів імені Віктора Федосова Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана доктор економічних наук А. Буряченко звернув увагу на стан фінансів місцевого самоврядування в умовах війни, підкресливши зростання дисбалансів між громадами різних регіонів та важливість чіткого розмежування повноважень між державним і місцевим рівнями у сфері фінансової відповідальності та забезпечення публічних послуг.

Академік-секретар Відділення економіки НАН України академік НАН України В. Геєць акцентував на глобальних економічних тенденціях, що впливають на фінансову систему України, зокрема на зростанні світового боргового навантаження та необхідності стратегічного переосмислення підходів до фінансування розвитку. Він наголосив на важливості структурних змін у фінансуванні науки й інновацій, а також на потребі розширення досліджень у сфері місцевих фінансів з урахуванням адміністративно-територіальної реформи та повоєнного відновлення.

Другою було заслухано наукову доповідь заступника директора Інституту морської біології НАН України доктора біологічних наук В. Демченка «Проблеми збереження та управління морськими природоохоронними територіями України в умовах воєнних впливів».

Він наголосив, що морські природоохоронні території є ключовим інструментом збереження біорізноманіття та стабільності морських екосистем. За останні 20 років у світі їхня площа істотно зросла і нині понад 2 % акваторії Світового океану включено до таких територій. Доповідач зазначив, що Україна є одним із лідерів серед чорноморських країн за площею та кількістю морських природоохоронних територій, а найбільш цінні за біологічними показниками акваторії зосереджені насамперед у північно-західній частині Чорного моря. Серед прикладів таких територій він назвав, зокрема, НПП «Джарилгацький», Кінбурнську косу, НПП «Білобережжя Святослава» тощо.

Окремо було підкреслено значення найбільшої морської природоохоронної території України – філофорного поля Зернова (північно-західна частина Чорного моря), яке є осередком високого біорізноманіття та багаторічного моніторингу інституту. За словами доповідача, у довоєнний період фіксувалося відновлення природних процесів і покращення екологічного статусу цієї акваторії, однак воєнні чинники (зокрема вторинне забруднення та зниження можливостей контролю) створюють ризики погіршення її стану й потребуватимуть окремого оцінювання після завершення бойових дій.

За словами В. Демченка, внаслідок російської агресії Україна втратила контроль над понад 272 тис. га морських акваторій природно-заповідного фонду в межах узбережжя Криму та Азовського басейну. У зоні активних воєнних впливів нині перебувають усі морські природоохоронні території підконтрольного узбережжя Чорного моря загальною площею близько 460 тис. га. Також окуповано 27 територій Смарагдової мережі, ще 11 – у зоні бойових дій; серед водно-болотних угідь міжнародного значення 10 окуповано і сім залишаються під впливом воєнних дій.

Серед характерних проблем на окупованих територіях доповідач назвав невизнання або зміну природоохоронного статусу, зміну режимів охорони, неконтрольоване використання природних ресурсів та відсутність науково обґрунтованих рішень. Як приклад він згадав ситуацію з Молочним лиманом на Азовському узбережжі (зокрема використання території як полігонів, неконтрольоване використання біоресурсів, відсутність належного водообміну з морем), а також НПП «Джарилгацький», який, за його словами, є важливою територією для дельфінів і нагулу риб та зазнає негативного впливу через використання акваторій у воєнних цілях.

В Інституті морської біології розробили систему оцінювання воєнних впливів на морські природоохоронні території з поділом на прямі та опосередковані чинники і застосуванням бальної експертної оцінки, що дає змогу визначати найбільш уразливі акваторії та пріоритети подальшого моніторингу. За результатами застосування цієї методики доповідач відзначив, що найбільше постраждав заказник «Острів Зміїний». Також наголошено, що опосередковані впливи (вторинне забруднення, зміна природокористування, обмеження доступу до акваторій тощо) можуть мати триваліші й масштабніші наслідки, ніж прямі воєнні впливи, які часто є локальними.

У доповіді було наведено приклади змін у ключових природоохоронних територіях. Зокрема, для Дунайського біосферного заповідника НАН України (майже 10 тис. га морської акваторії) зазначено факти регулярної фіксації нафтових забруднень і затоплень суден; наведено приклад затоплення земснаряда у 2025 р. у гирлі та зазначено, що 2 січня сталася масштабна пожежа внаслідок загоряння БПЛА, збитки від якої, за оцінками екоінспекції, становили 130 млрд грн. Для Чорноморського

біосферного заповідника НАН України акцентовано на впливі подій, пов'язаних із Каховським водосховищем, зокрема на змінах якості вод і процесах, які проявлялися, зокрема, через показники розвитку фітопланктону (хлорофілу А).

Водночас доповідач звернув увагу і на окремі позитивні ефекти зменшення антропогенного тиску: обмеження доступу до значної частини морських акваторій з 2014 р. сприяло фіксації відновлення популяцій осетрових (білуга, осетер, севрюга) у межах моніторингу в гирлі Дунаю, а також появи повідомлень про реєстрацію осетрів у інших ділянках, зокрема поблизу Запоріжжя та Хортиці.

Окремий блок доповіді було присвячено проблемам управління морськими природоохоронними територіями: доповідач відзначив фрагментованість менеджменту різними установами, недостатню нормативну деталізацію режимів охорони, конфлікти інтересів між користувачами ресурсів і системою охорони. Серед першочергових кроків після завершення воєнних дій він назвав необхідність оновлення Морської природоохоронної стратегії України, розроблення регіональних програм із залученням науковців та посилення координації між установами. Також наголошено на потребі вдосконалення системи оцінювання збитків і втрачених вигод, зокрема у сфері рибного господарства, де відповідні підходи, за його словами, не оновлювалися з 1986 р.

В обговоренні доповіді директор Дунайського біосферного заповідника НАН України кандидат біологічних наук О. Волошкевич навів дані про стан морської акваторії заповідника та наслідки воєнних дій для екосистем і птахів, водночас відзначивши ознаки відновлення популяцій осетрових на тлі обмеження промислу.

Заступник директора з науки Українського наукового центру екології моря кандидат географічних наук В. Коморін наголосив на необхідності інтеграції українських досліджень у підходи Морської стратегії ЄС і розвитку комплексного екологічного моніторингу як основи для управлінських рішень.

Академік-секретар Відділення загальної біології НАН України академік НАН України С. Афанасьєв звернув увагу на особистий внесок доповідача у захист держави, зазначивши, що В. Демченко з перших днів повномасштабної війни долучився до територіальної оборони, згодом служив у Збройних силах України, був поранений і демобілізований, а також неодноразово представляв результати наукових досліджень на засіданнях комітетів Верховної Ради України.

Академік також висловив занепокоєння станом популяцій осетрових у Чорному морі. За його словами, частина виявлених особин, імовірно, походить із Дніпровського осетрового виробничо-експериментального заводу імені С. Т. Артющика в Новій Каховці, який був затоплений унаслідок знищення Каховської ГЕС. Це створює пряму загрозу подальшому

відтворенню популяцій реліктових осетрових видів у водоймах України. На підтвердження цього він навів факти виявлення особин однакового віку та розмірів, а також реєстрації осетра ленського, який не є аборигенним видом для українських вод.

Віцепрезидент НАН України академік НАН України В. Радченко підкреслив значення досліджень морських екосистем у прифронтових умовах, звернув увагу на критичне скорочення популяцій осетрових у попередні десятиліття та необхідність посилення наукового супроводу заповідників і підтримки їх кадрового потенціалу.

На завершення Президія НАН України розглянула низку кадрових і поточних питань (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2026. – 11.02).

Президент НАН України академік А. Загородній: «Моя мета – бачити академію потужним інтелектуальним двигуном держави»

Президент Національної академії наук України академік А. Загородній відповів на запитання газети «Світ», розповівши про роботу академії в умовах повномасштабної війни, ключові пріоритети нової каденції, очікування від 2026 р. та роль науки у післявоєнному відновленні держави.

У розмові очільник НАН України наголосив, що завершальні місяці четвертого року війни стали періодом складних викликів для наукової сфери – від безпекових ризиків і енергетичних проблем до фінансових обмежень та кадрових втрат. Водночас академія зберегла темпи роботи та продовжила дослідження, спрямовані на оборону, енергетику, критичну інфраструктуру, медицину й матеріалознавство. За словами А. Загороднього, ці результати не завжди помітні назовні, але саме вони формують інтелектуальну основу стійкості країни.

Президент академії підкреслив, що початок 2026 р. проходить у робочому ритмі з чітким фокусом на пріоритетах: забезпеченні фінансування наукових установ, збереженні колективів, плануванні досліджень у стратегічно важливих напрямках та розвитку оборонних розробок. Окрему увагу приділено посиленню координації всередині академії, підтримці молодих учених і розширенню міжнародної співпраці.

В інтерв'ю також ішлося про трансформацію ролі науки під час війни. На думку А. Загороднього, академія вже змінилася – вона стала більш інтегрованою в реальні потреби держави, а значення прикладних досліджень зросло. Водночас фундаментальна наука залишається ключовим інтелектуальним підґрунтям довгострокового розвитку.

Окреслюючи власні пріоритети, президент НАН України наголосив, що його головною метою є перетворення академії на потужний інтелектуальний двигун держави, здатний забезпечувати впровадження наукових розробок у сфері оборони, енергетики, медицини та нових

матеріалів. Важливим завданням він назвав створення реальних можливостей для молодих дослідників і збереження інтелектуального потенціалу країни (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2026. – 11.02*).

Сучасні дослідження та розробки академічної науки

Науковці НАН України впроваджують нову технологію, що підвищує ефективність біогазових електростанцій.

Інститут газу НАН України в рамках міжнародного проєкту “Innovate Ukraine” завершує монтаж інноваційної установки на біогазовій електростанції у Кам’янці-Подільському (Хмельницька область), яка дасть змогу збільшити виробництво електроенергії приблизно на 10 % та одночасно отримувати товарний вуглекислий газ і тепло для агросектору.

Проєкт реалізується спільно з британськими партнерами. Ідеться про новітню технологію розділення біогазу на метан і діоксид вуглецю, що дає змогу перетворювати відходи на додаткові енергетичні та промислові ресурси.

Фахівці Інституту газу НАН України розробили технологічну схему очищення біогазу із застосуванням амінового абсорбційного процесу, нового сорбенту та оптимізованих параметрів роботи. За оцінками розробників, це дає можливість знизити енергетичні витрати у два-три рази порівняно з традиційними технологіями.

Що це дає практично?

Збільшення генерації – обсяг виробництва електроенергії на біогазовій електростанції зростає на 10 %.

Агроінновації – паралельно виробляються товарний вуглекислий газ та тепло. Їх можна подавати в теплиці, що істотно знижує собівартість вирощеної продукції.

Екологічний ефект – скорочення викидів парникових газів сприятиме поліпшенню стану довкілля в регіоні.

Розвиток розподіленої генерації сьогодні є одним із ключових напрямів модернізації енергетики, особливо в умовах війни та пошкодження енергетичної інфраструктури. За експертними оцінками, потенціал виробництва біогазу (біометану) в Україні перевищує 10 млрд м³ на рік у перерахунку на природний газ, а потенційна потужність розподіленої генерації може сягнути 3,5 ГВт. Нині встановлена потужність біогазових електростанцій уже перевищила 100 МВт, ними вироблено понад 1 млрд кВт·год електроенергії, що дало змогу скоротити викиди приблизно на 5 млн т СО₂-еквіваленту.

У рамках проєкту в Кам’янці-Подільському очікується додаткове виробництво близько 200 МВт·год електроенергії на рік, отримання

2,3 ГВт·год тепла та скорочення викидів CO₂ на 760 т. щороку. Також передбачено створення нових робочих місць. Нині проєкт перебуває на завершальній стадії монтажних робіт (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2026. – 17.02).

Хіміки академії прозвітували про результати своєї роботи у 2025 р.

У Великому конференц-залі НАН України 17 лютого 2026 р. відбулися Загальні збори Відділення хімії НАН України, присвячені заслуховуванню звітів директорів установ відділення про результати наукової та науково-організаційної діяльності у 2025 р. Участь у заході взяли члени Відділення хімії НАН України і працівники наукових установ відділення.

Зібрання відкрив член Президії Національної академії наук України, академік-секретар Відділення хімії НАН України академік НАН України П. Стрижак. «Сьогоднішнє засідання має важливе значення для підбиття підсумків роботи наших установ, оцінки досягнутих результатів, визначення проблемних питань та формування пріоритетів подальшого розвитку фундаментальних і прикладних досліджень у галузі хімічних наук, – зауважив він. – Аналіз діяльності інститутів дає змогу не лише об’єктивно оцінити стан наукових досліджень, а й визначити перспективні напрями розвитку, посилити координацію між установами та сприяти ефективнішому використанню наукового потенціалу відділення».

Далі присутні заслухали й обговорили звітні доповіді про діяльність наукових установ Відділення хімії НАН України у 2025 р. На засіданні виступили:

- директор Інституту фізичної хімії ім. Л. В. Писаржевського НАН України академік НАН України В. Павліщук;
- директор Інституту загальної та неорганічної хімії ім. В. І. Вернадського НАН України доктор хімічних наук С. Солопан;
- директор Інституту органічної хімії НАН України член-кореспондент НАН України М. Вовк;
- директор Інституту хімії високомолекулярних сполук НАН України доктор хімічних наук О. Бровко;
- директор Інституту фізико-органічної хімії і вуглехімії ім. Л. М. Литвиненка НАН України доктор технічних наук В. Бессарабов;
- директор Інституту колоїдної хімії та хімії води ім. А. В. Думанського НАН України академік НАН України В. Гончарук;
- директор Фізико-хімічного інституту ім. О. В. Богатського НАН України академік НАН України В. Кузьмін;
- директор Інституту хімії поверхні ім. О. О. Чуйка НАН України член-кореспондент НАН України В. Туров;

– заступник директора з наукової роботи Інституту біоорганічної хімії та нафтохімії ім. В. П. Кухаря НАН України кандидат хімічних наук С. Попільніченко;

– директор Інституту сорбції та проблем ендоекології НАН України член-кореспондент НАН України В. Брей;

– директор Інституту біоколоїдної хімії ім. Ф. Д. Овчаренка НАН України доктор технічних наук В. Прокопенко;

– директор Відділення фізико-хімії горючих копалин Інституту фізико-органічної хімії і вуглехімії ім. Л. М. Литвиненка НАН України доктор хімічних наук А. Киця.

У своїх виступах доповідачі зосередилися на ключових результатах наукової діяльності, найважливіших досягненнях, впровадженні розробок, міжнародній співпраці, роботі з молодими науковцями, а також на проблемних питаннях і перспективах розвитку установ.

За підсумками засідання було затверджено постанову, в якій визначено такі пріоритети:

– зосередження на фундаментальних і прикладних дослідженнях з найактуальніших проблем хімічної науки, приділення особливої уваги задачам сьогодення (зокрема посиленню обороноздатності й відновленню економіки України);

– розширення участі у виконанні академічних наукових і науково-технічних програм, комплексних науково-технічних проєктів, міжнародних проєктів і грантів;

– ширше використання центрів колективного користування НАН України й інститутського обладнання для фундаментальних досліджень і прикладних розробок;

– продовження координації наукових досліджень у межах відділення задля підвищення їхньої результативності та практичної спрямованості;

– поліпшення роботи аспірантури й докторантури в установах відділення;

– активізація роботи з молодими науковцями та створення кадрового резерву;

– посилення уваги до взаємодії з органами державної влади і медіа задля популяризації найкращих наукових досягнень установ відділення.

Підсумки засідання підбив академік-секретар Відділення хімії НАН України академік НАН України П. Стрижак. «Представлені матеріали засвідчують, що, попри складні умови, установи відділення продовжують забезпечувати високий рівень фундаментальних і прикладних досліджень, зберігають наукові школи, активно розвивають міжнародну співпрацю, готують наукові кадри та впроваджують результати досліджень у практику, – відзначив він. – Водночас під час обговорення було окреслено низку проблемних питань, які потребують подальшої уваги, зокрема оновлення матеріально-технічної бази, залучення молодих фахівців, розширення

взаємодії з промисловістю та підвищення ефективності впровадження наукових розробок. Вирішення цих завдань є необхідною умовою подальшого розвитку установ відділення та збереження конкурентоспроможності української хімічної науки у світовому науковому просторі».

Академік НАН України П. Стрижак нагадав, що інститути відділення, як і всі наукові установи академії, працюють у надзвичайно складний для нашої держави час. «Повномасштабна війна створює серйозні виклики для функціонування наукових установ. Багато колективів працюють в умовах постійної загрози обстрілів, пошкодження інфраструктури, перебоїв із енергопостачанням, відсутності опалення й інших труднощів. Попри це, науковці демонструють високий професіоналізм, відповідальність і відданість своїй справі, продовжуючи виконувати дослідження та зберігати науковий потенціал країни», – наголосив він і насамкінець висловив щирі вдячність директорам, науковим колективам і всім працівникам установ відділення за їхню самовіддану працю, стійкість і внесок у розвиток української науки (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2026. – 18.02).

Науковиці академії провели онлайн-зустріч у Міжнародний день жінок і дівчат у науці.

Рада молодих вчених Інституту математики НАН України успішно втілює у життя проєкт «Її наукова історія», що популяризує наукову діяльність українських жінок і формує позитивні рольові моделі для молоді. Головне завдання цієї ініціативи – висвітлення професійних шляхів дослідниць, підтримка принципів гендерної рівності в академічному середовищі та розбудова спеціалізованої платформи для обміну досвідом і взаємної підтримки. Проєкт покликаний створити цілісний образ сучасної української науки, де інтелектуальний внесок жінок є одним із ключових рушіїв інноваційного розвитку та міжнародної інтеграції. Центральною подією проєкту стала приурочена до Міжнародного дня жінок і дівчат у науці онлайн-зустріч, яка відбулася 11 лютого 2026 р. До події долучилися 28 учасників і учасниць. Зустріч стала майданчиком для неформального спілкування та професійного нетворкінгу в атмосфері довіри. Особливої значущості події додала участь науковців-чоловіків, які привітали колег-жінок і підкреслили вагомність їхнього внеску у розвиток сучасної науки. Такий прояв солідарності вчергове засвідчив єдність наукової спільноти у питаннях підтримки рівних можливостей та визнання професійних досягнень незалежно від гендеру.

У межах ініціативи молоді вчені розробили інформаційні матеріали, зокрема індивідуальні постери з портретами учасниць та їхні короткі інтерв'ю. У цих матеріалах науковиці відверто розповідають про свою

мотивацію та власні професійні траєкторії, що неоцінено для популяризації математичної освіти серед дівчат.

На сьогодні проект об'єднав понад 30 науковиць із Києва, Полтави, Тернополя, Львова, Чернівців, Слов'янська, Ужгорода, Івано-Франківська, Дніпра, а також із Фінляндії, Німеччини й Кіпру. Тож ініціатива набула міжнародного масштабу та продемонструвала високу інтелектуальну мобільність українських дослідниць.

Проведена онлайн-зустріч і широке охоплення матеріалів підтвердили надзвичайну актуальність теми проекту та високий рівень зацікавленості з боку академічної спільноти. Особисті історії учасниць стали яскравим прикладом успішного поєднання фундаментальних досліджень із викладацькою діяльністю й активним громадським життям. Сформована мережа контактів продовжує функціонувати як спільнота однодумців, які працюють над зміцненням позитивного іміджу української науки у світі.

З огляду на чималий суспільний резонанс і важливість популяризації STEM-дисциплін, організатори вирішили продовжити активне наповнення проекту до 12 травня, коли відзначатиметься Міжнародний день жінок у математиці, та розвивати цю ініціативу в наступні роки (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2026. – 16.02*).

Науково-практична конференція «Використання блокчейн-технологій в енергетиці-2026»

Інститут проблем моделювання в енергетиці ім. Г. Є. Пухова НАН України запрошує взяти участь у науково-практичній конференції «Використання блокчейн-технологій в енергетиці-2026» (“Usage of blockchain technologies in energetics-2026”), що відбудеться 25 березня 2026 р. в режимі конференції ZOOM (посилання для підключення буде розміщено на сторінці конференції та надіслано разом з її програмою).

Мета конференції: обговорення та обмін досвідом щодо законодавчих, науково-технічних та практичних аспектів використання блокчейн-технологій, зокрема смарт-контрактів, в енергетиці.

Основні напрями конференції

Юридичні аспекти використання смарт-контрактів для укладання договорів у сфері енергетики, міжнародний досвід та найкращі практики.

Децентралізовані ринки електроенергії.

Аналіз атак на смарт-контракти та захист від них.

Аналіз технічних та програмно-апаратних засобів, необхідних для реалізації проєктів, що базуються на використанні блокчейн-технологій в енергетиці.

Аналіз особливостей існуючих та інноваційних рішень в енергетичній галузі, що використовують блокчейн-технології.

Методи кіберзахисту критичної інфраструктури.

Робочі мови конференції – українська та англійська.

Участь у конференції та публікація її матеріалів є безкоштовною.

Для участі в конференції необхідно до 18 березня 2026 р. включно надіслати на електронну адресу: annanelasa@gmail.com заявку на участь та тези доповіді згідно з шаблоном (у форматі .doc та їх копію у форматі .pdf).

З питаннями щодо участі в конференції та подання тез звертатися: м. Київ, Інститут проблем моделювання в енергетиці ім. Г. Є. Пухова НАН України, вул. Генерала Наумова, 15, Неласа Ганна Вікторівна, тел. +38(097)-36-78-443, e-mail: annanelasa@gmail.com (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2026. – 12.02).

Перший віцепрезидент НАН України академік В. Богданов: «Механіка – надзвичайно важлива, але дуже недооцінена в Україні наука»

Національний комітет України з теоретичної і прикладної механіки став одним із перших наукових громадських об'єднань незалежної України. Можна сказати, однією з перших ластівок у процесі демократизації академічного життя. Створення комітету було ініціативою «знизу», яку підтримала Президія Національної академії наук України (тоді, влітку 1992 р., вона ще називалася просто Академією наук України). До речі, заходами з організації діяльності комітету опікувалася спеціально створена комісія у складі видатних науковців нашої академії академіків О. Гузя, Ю. Митропольського та Г. Писаренка.

Між іншим, порівняно недавно, у січні 2024 р., Президія НАН України затвердила оновлене Положення про Національний комітет України з теоретичної і прикладної механіки з огляду на необхідність увідповіднення цього документа новим українським нормативно-правовим реаліям. Воно не лише враховує зміни, що відбулися в національному законодавстві за понад 30 років, а й уточнює статус і повноваження комітету. Згідно з цим Положенням, комітет отримав статус самостійного колегіального науково-координаційного органу, діяльність якого підтримує наша академія. Крім того, президія комітету підзвітна загальним зборам комітету і Національній академії наук України. Щороку до 31 грудня ми подаємо до академії інформацію про свою діяльність протягом поточного року.

Як бачите, Національний комітет України з теоретичної і прикладної механіки – це об'єднання провідних фахівців нашої галузі, і водночас його цілком доречно вважати дітищем академії, бо саме в НАН України він, образно кажучи, народився і розвивався.

Його діяльність доволі багатогранна і різноспрямована. Насамперед комітет, як я вже говорив, координує наукові дослідження з окремих напрямів механіки в Україні й опікується практичним застосуванням

наукових результатів. Необхідна умова для такого корисного ефекту – налагодження зв'язків між науковцями-механіками, які працюють у різних наукових установах, закладах вищої освіти й інших українських організаціях незалежно від їхнього підпорядкування та форми власності. Водночас, відповідно до головних цілей діяльності комітету, визначених ще на зорі його існування, ми не обмежуємося Україною і розвиваємо співпрацю з іноземними колегами і науковими інституціями, міжнародними організаціями, об'єднаннями науковців. Зокрема, з Українським товариством з механіки руйнування матеріалів (базова установа – Фізико-механічний інститут ім. Г. В. Карпенка НАН України), яке є частиною Європейського товариства з цілісності конструкцій.

Вважаю важливим нашим здобутком той факт, що сьогодні Національний комітет України з теоретичної і прикладної механіки, як і замислювали його засновники, має статус організації, приєднаної до Міжнародного союзу з теоретичної та прикладної механіки (International Union of Theoretical and Applied Mechanics, IUTAM) – глобальної організації, що координує розвиток досліджень у галузі теоретичної, прикладної та обчислювальної механіки. Комітет має право представляти в ній наукову громадськість і національні інтереси України в цій сфері.

Звісно, ми не спочиваємо на лаврах, особливо в такі важкі часи. Зокрема, всіляко намагаємося розширювати представлення українських учених в інших міжнародних наукових організаціях із механіки й суміжних наук. Разом з тим – ознайомлювати членів міжнародних наукових об'єднань і організацій із нашими досягненнями. Утім, популяризувати наукові дослідження потрібно і вдома. Для цього ми, зокрема, поширюємо наукову і науково-технічну інформацію з механіки як у науковій спільноті, так і серед потенційних користувачів науково-технічної продукції. Що ж стосується широкої громадськості, то тут, гадаю, ще маємо великий простір для роботи.

Оскільки Національний комітет України з теоретичної і прикладної механіки є об'єднанням учених, ми регулярно долучаємося до організації та проведення наукових заходів (конференцій, симпозіумів, інших форумів) із теоретичної та прикладної механіки й суміжних наук. Нашими надійними партнерами в цій справі є українські наукові установи й університети, а також українські, іноземні й міжнародні організації. Комітет заслуховує доповіді колег – керівників і провідних фахівців наукових установ, закладів вищої освіти, інших організацій – про те, як розвиваються наукові дослідження в різних напрямках механіки і суміжних наук, а також про те, як наукові результати стають конкретними розробками для потреб національної економіки. Допомагаємо видавати й поширювати наукові статті, монографії, підручники, збірники наукових праць, науково-популярні матеріали. Крім того, розповсюджуємо серед колег наукові, методичні й інформаційні матеріали IUTAM.

Національний комітет України з теоретичної і прикладної механіки заохочує також своїх членів та інституції, до яких вони належать, реалізувати експертну роль, яка є невіддільною від наукового фаху. Зокрема, сприяємо залученню вчених-механіків до експертизи запитів на здійснення наукових досліджень і науково-технічних розробок, звітів про їх виконання, наукових праць, підручників, програмних документів у науковій сфері. Розробляємо також пропозиції та рекомендації для НАН України, міністерств, відомств, інших організацій, які стосуються визначення перспективних напрямів досліджень з теоретичної та прикладної механіки і суміжних наук задля вирішення стратегічних проблем національної економіки. На основі міжнародного досвіду, спираючись на науковий та науково-технічний потенціал Української держави, організуємо комплексні дослідження. Працюємо над шляхами й механізмами практичного впровадження фундаментальних і прикладних наукових результатів, експериментальних розробок. Комітет має право створювати робочі групи й експертні комісії за участі найкращих фахівців, якщо виникає потреба вивчити питання, що належать до нашої компетенції. Як бачите, перед нами доволі широке поле завдань.

Комітет налічує 216 членів, докторів наук у галузі механіки та суміжних наук, які представляють близько пів сотні українських науково-дослідних і науково-виробничих організацій та закладів вищої освіти, де проводять дослідження з механіки. Причому 30 нових членів було обрано на засіданні 11 листопада 2025 р. Це дуже гідне поповнення, найкращі з найкращих. Серед них є, що дуже важливо, й молоді науковці.

Серед академічних установ найбільше представництво у комітеті мають Інститут механіки ім. С. П. Тимошенка, Інститут геотехнічної механіки ім. М. С. Полякова, Інститут проблем міцності імені Г. С. Писаренка, Інститут прикладних проблем механіки і математики ім. Я. С. Підстригача, Інститут гідромеханіки. З-поміж закладів вищої освіти – Київський національний університет будівництва і архітектури, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Національний транспортний університет.

До діяльності комітету активно долучаються установи НАН України й університети, які поєднують фундаментальні та прикладні дослідження в галузі механіки, прикладної математики, матеріалознавства. Ці дослідження охоплюють широкий спектр сучасних наукових напрямів.

Наприклад, у відділеннях академії – Відділенні механіки і машинознавства, Відділенні математики, Відділенні матеріалознавства, Відділенні енергетики та енергетичних технологій – основними напрямками науково-дослідних робіт є математичні проблеми механіки; механіка неоднорідних і композитних середовищ; механіка втоми та руйнування; динаміка та стійкість руху механічних систем; динаміка й аеротермодинаміка механічних і гідромеханічних систем, енергетичних установок, літальних і

космічних апаратів та їхніх систем; міцність матеріалів і конструкцій; надійність і оптимізація механічних систем, механіка живучості конструкцій; розвиток наукових засад гірничо-технічних процесів, техніки і технологій видобутку й переробки корисних копалин.

Якщо говорити конкретно про фундаментальні дослідження, то вчені-механіки з наукових установ і університетів працюють у галузі стійкості та коливань пластин, оболонок і просторових систем; побудови узагальнених моделей для анізотропних, функціонально-градієнтних тіл і метаматеріалів; досліджень хвильових і термомеханічних процесів у пружних, в'язкопружних і п'єзоелектричних середовищах; обчислювальної механіки; опрацьовують проблеми контактної взаємодії, трибології та моделювання процесів зношування.

Серед прикладних напрямів – механіка будівельних і транспортних конструкцій, динаміка машин і механізмів, гідро- і аеропружність, механіка різання та формування поверхонь, моделювання техногенних і гірничих процесів, оптимізація та стійкість технологічних систем. Чимало досліджень є міждисциплінарними – поєднують механіку з матеріалознавством, екологією, системним аналізом і технологіями штучного інтелекту.

І за всіма цими фундаментальними та прикладними напрямками члени нашого комітету та інституції, які вони представляють, досягли значних успіхів.

У 2024 р. у Видавничому домі «Академперіодика» НАН України вийшла друком ґрунтовна англomовна монографія академіка О. Гузя “Elastic Waves in Bodies with Initial (Residual) Stresses” (Пружні хвилі в тілах з початковими (залишковими) напруженнями). У цій праці узагальнено багаторічні дослідження в теоретично та практично важливій галузі механіки суцільного середовища, в якій українські науковці, до речі, посідають провідні позиції у світі. Автор, якого я вважаю своїм головним науковим учителем і наставником, послідовно й систематично виклав засади теорії поширення пружних хвиль у стисливих і нестисливих тілах із початковими (залишковими) напруженнями. Отримані результати ґрунтуються на застосуванні тривимірної лінеаризованої теорії пружності для скінченних і малих початкових деформацій. Розглянуто одне з основних прикладних застосувань цієї теорії – метод неруйнівного визначення одно-, дво- і тривісних напружень у різних матеріалах. В основу монографії покладено наукові результати О. Гузя та представників його наукової школи у відділі динаміки та стійкості суцільних середовищ Інституту механіки ім. С. П. Тимошенка НАН України за останні пів сотні років. Книга зацікавить фахівців із хвильової динаміки, механіки твердого деформованого тіла, механіки елементів конструкцій, механіки матеріалів, акустики, сейсмології, геофізики, методів неруйнівних вимірювань, а також викладачів, аспірантів і студентів відповідних спеціальностей.

В Інституті механіки ім. С. П. Тимошенка НАН України розроблено ефективну чисельну методику розв'язування фізично нелінійних задач статички для композитних оболонкових елементів конструкцій авіаційної та ракетної техніки з отворами. Досліджено вплив нелінійних властивостей, геометричних і фізико-механічних параметрів матеріалу на напружено-деформований стан тонкостінних композитних елементів ракетної техніки з отворами різної форми під дією навантажень підвищеної інтенсивності.

Спільно з фахівцями Центрального науково-дослідного інституту озброєння та військової техніки Збройних сил України виконано комплексні експертизи фрагментів трофейних зразків ворожої зброї та військової техніки. Йдеться, зокрема, про гіперзвукові аеробалістичні ракети російського виробництва, російські та північнокорейські балістичні ракети, безпілотні авіаційні комплекси російського й іранського виробництва. Результати цих досліджень передано АТ «Укроборонпром» і підприємствам українського оборонно-промислового комплексу.

За підсумками цієї роботи торік було опубліковано окрему монографію “Identification of Special-Purpose Structures by Their Fragments Based on Scanning Electron Microscopy” (Ідентифікація структур спеціального призначення за їхніми фрагментами на основі сканувальної електронної мікроскопії), яка вийшла англійською мовою у відомому міжнародному науковому видавництві “Springer”. На мій погляд, це унікальна книга, важливість якої важко переоцінити. Її автори поставили перед собою (і виконали) завдання сформуванню науково обґрунтовану систему автоматичної ідентифікації (за класом і країною походження) продукції спеціального призначення за її фрагментами. Для визначення хімічного складу, структури, топографії поверхні та частотних характеристик такої продукції було використано сканувальну електронну мікроскопію. Мета більш ніж шляхетна й гуманна – докластися до запобігання неконтрольованому або «сірому» переміщенню продукції, технологій та матеріалів спеціального призначення військового або подвійного використання. Монографія стане у пригоді матеріалознавцям і фахівцям оборонного сектору промисловості.

За даними Українського інституту сталевих конструкцій імені В. М. Шимановського та Інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона НАН України, в нашій країні експлуатуються понад 28 тис. мостів і шляхопроводів, які працюють із великим перевантаженням. Та якщо на залізниці, де впроваджено систему постійного нагляду, стан мостів можна вважати задовільним, то більшість автодорожніх і комунальних мостів не відповідають вимогам безпеки руху, а значну частину мостів на дорогах загального користування потрібно негайно ремонтувати. Нині мости не обстежують, і їхній стан погіршується. Єдиної системи нагляду за технічним станом автодорожніх мостів і транспортних споруд в Україні немає взагалі.

Це стосується й київських мостів. У столиці нині активно експлуатують п'ять мостів, які мають різний вік (від 72 років у мосту

імені Є. О. Патона до 16 років у Дарницького мосту) і різний технічний стан. За підсумками планових і спеціальних комплексних обстежень Дарницький міст визнано працездатним, Північний і Південний мости – обмежено працездатними, міст імені Є. О. Патона і міст Метро – непрацездатними, або ж аварійними (причому міст імені Є. О. Патона – ще від 2017 р.).

Торік Український інститут сталевих конструкцій імені В. М. Шимановського вчергове планово обстежив міст імені Є. О. Патона і зафіксував нові загрозливі факти. За весь тривалий час експлуатації в конструкціях мостової споруди виникли значні дефекти і пошкодження, які істотно впливають на надійність і довговічність як мосту загалом, так і окремих його конструкцій. Якщо у 2017–2019 рр. корозійні процеси, кажучи науковою мовою, описувалися лінійною залежністю, тепер ця залежність поволі перетворюється на непередбачувану криву. Залишковий ресурс мосту оцінено як нульовий. Колеги взагалі дивуються, чому досі дозволено ним користуватися.

Зрештою, ремонт мосту Метро розпочався, а от на міст імені Є. О. Патона чомусь не звертають належної уваги, хоча кожен день зволікання загрожує фатальними наслідками. Не хотів би лякати людей в і без того важкі часи, але корозія невблаганно роз’їдає цю споруду, і якщо не подбати про неї сьогодні, то вже років за п’ять може бути запізно. Нагадаю, що аварійні ситуації на мосту імені Є. О. Патона вже траплялися у 2018 і 2019 рр. І немає гарантії, що вони не повторяться. Загроза часткового чи повного руйнування цілком реальна.

Особливо небезпечними є корозійні пошкодження несівних елементів – головних і поперечних балок, а також тріщини у з’єднаннях поясів і стінок головних балок. Фактично метал поперечних балок, на яких лежать плити проїзної частини, прокородував уже майже весь. Головні балки – а їх там чотири – наразі в більш-менш пристойному стані. Напевно, саме завдяки цьому міст ще спроможний пропускати транспортні потоки, хай і обмежено.

Словом, з будь-якого погляду, ми не можемо дозволити собі втратити цей міст. Тому на початку 2026 р. Національний комітет України з теоретичної і прикладної механіки звернувся до Прем’єр-міністра України з листом щодо організації та фінансування робіт із капітального ремонту мосту імені Є. О. Патона. Ми добре обізнані із ситуацією і не можемо лишатися байдужими. Так, наша країна нині переживає дуже нелегкі часи, щодня виникає безліч проблем різної складності, які владі доводиться вирішувати. Однак проблема з мостом імені Є. О. Патона вже давно перезріла. Сподіваюся, до наших аргументів дослухаються і справу вдасться зрушити з мертвої точки. Принаймні ми докладемо для цього зусиль. Національна академія наук України, Інститут електрозварювання ім. Є. О. Патона НАН України, Український інститут сталевих конструкцій імені В. М. Шимановського, який, до речі, свого часу і проєктував цей міст під орудою академіка Є. Патона, готові в будь-який час надати всю необхідну

допомогу. Національний комітет України з теоретичної та прикладної механіки, який я маю честь очолювати, також охоче долучиться, якщо виникне потреба.

Загалом механіка – надзвичайно важлива, але дуже недооцінена в Україні наука. Насправді вона зовсім не така «безживна», «суха» і далека від реалій, як зазвичай стереотипно заведено вважати. Механіка присутня всюди, вона робить світ навколо нас безпечним, передбачуваним, надійним, а наше життя – комфортним. Поки все працює як слід, ми цього не помічаємо і, на жаль, не цінуємо. Механіка – це своєрідна несівна конструкція нашого матеріального світу, наш запобіжник від хаосу, наш інструмент управління ризиками. Розумно було б користуватися ним. Хай там як, а ми все одно цього не уникнемо, адже відновити Україну після нищівної російської навали й ефективно захищати і розвивати її в майбутньому можна буде лише за підтримки науковців. І механіки тут – одні з перших (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2026. – 20.02).

Міжнародне співробітництво у галузі освіти і науки

Всеукраїнська конференція з міжнародною участю «Хімія, фізика та технологія поверхні», присвячена 40-річчю з дня заснування Інституту хімії поверхні ім. О. О. Чуйка НАН України

У Києві 27–28 травня 2026 р. відбудеться Всеукраїнська конференція з міжнародною участю «Хімія, фізика та технологія поверхні», присвячена 40-річчю з дня заснування Інституту хімії поверхні ім. О. О. Чуйка НАН України.

Формат проведення: онлайн/офлайн.

Напрями роботи конференції

Теорія хімічної будови та реакційна здатність поверхні твердих тіл.

Фізико-хімія поверхневих та міжфазних явищ.

Хімія, фізика і технологія наноматеріалів.

Медико-біологічні і біохімічні аспекти вивчення наноматеріалів.

Робочі мови конференції – українська, англійська.

Завершення реєстрації учасників – 6 квітня 2026 р.

Завершення прийому тез доповідей – 8 квітня 2026 р.

Тези подаються англійською мовою. Обсяг тез – одна повна сторінка формату А4. Шрифт – Times New Roman 14 pt, міжрядковий інтервал 1.0. Поля: верхнє, ліве та праве – 2,5 см, нижнє – 3 см. Назва (bold 16 pt, вирівнювання по центру). І.П. Прізвище авторів (14 pt, вирівнювання по центру, прізвище доповідача підкреслити). Назва та адреса організації, факс, e-mail доповідача (italic 14 pt, вирівнювання по центру). Текст вирівнюється по ширині сторінки і набирається без переносів, абзац – 1,25 см.

Тези доповідей будуть опубліковані (в авторській редакції) на початок конференції. Оргкомітет має право відхилити тези, якщо вони не відповідають тематиці конференції.

Статті за матеріалами поданих доповідей можуть бути опубліковані (після рецензування) в журналі «Хімія, фізика та технологія поверхні» (індексується у міжнародній наукометричній базі даних Scopus) або збірнику «Поверхня».

Завершення прийому статей у журнал – 30 липня 2026 р.

Завершення прийому статей у збірник – 21 жовтня 2026 р.

Контактна особа для отримання додаткової інформації – старший науковий співробітник кандидат хімічних наук І. Лагута, e-mail: icvmtt34@gmail.com

Докладна інформація про конференцію розміщена на сайті Інституту хімії поверхні ім. О. О. Чуйка НАН України (<https://isc.gov.ua>) (*Національна академія наук України (http://www.nas.gov.ua). – 2026. – 19.02*).

Нагороди та відзнаки

Оголошено конкурс на здобуття Премії Кабінету Міністрів України за особливі досягнення молоді у розбудові України

Міністерство молоді та спорту України оголосило конкурс на здобуття Премії Кабінету Міністрів України за особливі досягнення молоді у розбудові України.

Премія присуджується особам віком від 14 до 35 років включно відповідно до Положення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21.11.2007 № 1333 (зі змінами). Щорічно присуджуються до 20 премій у розмірі 50 тис. грн кожна.

Для здобуття премії до 1 березня 2026 р. необхідно подати до Міністерства молоді та спорту України пакет документів, зазначених в оголошенні конкурсу, та супровідний лист у довільній формі (не більше ніж на одну особу від організації).

Повний пакет документів надсилається поштовим відправленням за адресою: 01601, м. Київ, вул. Еспланадна, 42, каб. 313а. Копії документів також надсилаються на електронну адресу: regiomol@ukr.net (у темі листа необхідно зазначити «Премія КМУ»).

Додаткову інформацію можна отримати за тел. (044) 284-30-26 або e-mail: regiomol@ukr.net (відділ регіональної молодіжної політики та підтримки ініціатив молоді Управління молодіжної політики Міністерства молоді та спорту України) (*Національна академія наук України (http://www.nas.gov.ua). – 2026. – 16.02*).

Оголошено конкурс проєктів цільової програми наукових досліджень НАН України «Правотворчість в Україні: доктринальні засади, правове регулювання і практика здійснення» у 2026 р.

Відповідно до розпорядження Президії НАН України від 12.02.2026 р. № 71 наукова рада Цільової програми наукових досліджень НАН України «Правотворчість в Україні: доктринальні засади, правове регулювання і практика здійснення» оголошує конкурс проєктів цільової програми наукових досліджень НАН України «Правотворчість в Україні: доктринальні засади, правове регулювання і практика здійснення» для їх виконання у 2026 р.

Умови проведення конкурсу. Конкурс проводиться відповідно до Положення про цільові програми наукових досліджень НАН України і цільові наукові (науково-технічні) проєкти НАН України, затвердженого постановою Президії НАН України від 19.12.2018 № 340 (зі змінами, внесеними постановою Президії НАН України від 05.01.2021 № 9 та від 22.12.2021 № 418) (далі – Положення):

Відповідно до Концепції цільової програми, затвердженої постановою Президії НАН України від 26.12.2024 № 513, метою програми є виконання Національною академією наук України покладених Законом України «Про правотворчу діяльність» завдань щодо обґрунтування та прогнозування напрямів правотворчої діяльності шляхом підготовки Наукової концепції розвитку законодавства України, проведення незалежної правової (юридичної) експертизи проєктів законів, зокрема на їх відповідність праву Європейського Союзу.

Основні проблемно-тематичні розділи програми:

1 Доктринальні та прикладні аспекти удосконалення, упорядкування та систематизації законодавства України (проблеми забезпечення системності джерел права в Україні, розкриття основних засад формування системи законодавства, заповнення прогалів, усунення колізій, скасування множинності законів, застарілих норм, реалізація функцій правотворчості в правотворчому процесі (зокрема, конкретизація (деталізація) законодавства та адаптація законодавства до права ЄС).

2. Дослідження проблемних аспектів нормопроектування як інструменту забезпечення якості, ефективності, системності законодавства та регулятивної здатності нормативно-правових актів (проблеми системного викладу нормативно-правових приписів, удосконалення юридичної технології у сфері правотворчості та забезпечення регулятивної здатності нормативно-правових актів з метою упорядкування суспільних відносин та забезпечення правопорядку в умовах розбудови правової держави з урахуванням інтеграційних процесів).

3. Кодифікація законодавства як форма його систематизації (проблеми створення уніфікованих, інноваційних, гармонійних законодавчих актів

шляхом аналізу суспільних відносин з метою встановлення ефективного й дієвого законодавства, що відповідає суспільним потребам).

4. Обґрунтування та прогнозування напрямів правотворчої діяльності у науковій концепції розвитку законодавства України (визначення алгоритму підготовки Наукової концепції розвитку законодавства України та розроблення концепцій розвитку галузевого законодавства).

5. Розроблення концепцій розвитку галузевого законодавства, що відображають принципівий підхід до регулювання суспільних відносин, мету і завдання правового регулювання, а також передбачувані соціально-економічні та інші наслідки його реалізації в разі прийняття нормативно-правового акта (проблеми встановлення існуючих потреб правової регламентації суспільних відносин та пріоритетності прийняття нормативно-правових актів).

6. Євроінтеграційна складова правотворчої діяльності (проблеми обґрунтування підходів до формування єдиного правового простору з країнами-членами ЄС, питання контролю відповідності проєктів нормативно-правових актів праву ЄС).

7. Теоретико-прикладні засади правової експертизи проєктів нормативно-правових актів та підготовки експертних висновків (проблеми порядку проведення юридичної (правової) експертизи та критеріїв оцінювання змісту законопроєкту, здійснення його системно-юридичної оцінки, зокрема встановлення всіх змістовних зв'язків положень проєкту нормативно-правового акта з нормами, що містяться в інших нормативно-правових актах, участь у підготовці пропозицій, зауважень та рекомендацій у процесі доопрацювання нормативно-правових актів).

8. Роль правового моніторингу у забезпеченні якості нормативно-правових актів та ефективності правового регулювання суспільних відносин (проблеми оцінки впливу нормативно-правового акта на суспільні відносини, методики здійснення правового моніторингу, який відображає систему критеріїв ефективності законодавства під час його реалізації, ключовими з яких є мета ухвалення нормативно-правового акта й ефективність механізму його регулювального впливу на відповідні правовідносини).

Прийом та реєстрація конкурсних заявok здійснюється Науковою радою цільової програми.

Заявник подає (із супровідним листом за підписом керівника установи) такий пакет документів у двох примірниках та електронній формі українською мовою:

1. Запит на фінансування проєкту за формою згідно з додатком 5 до Порядку формування тематики та контролю за виконанням наукових досліджень в Національній академії наук України, затвердженого постановою Президії НАН України від 19.12.2018 № 339 (зі змінами).

Формування та друк запиту має здійснюватися засобами Розподіленої інформаційної технології підтримки науково-організаційної діяльності (РІТ НОД) НАН України.

2. Витяг з протоколу засідання вченої ради установи НАН України зі схваленням проєкту.

Документи на участь у конкурсі приймаються до 16 березня 2026 р. (включно) за адресою: м. Київ, вул. Володимирська, 54, Відділення історії, філософії та права НАН України, кім. 446 (тел. для довідок: (044) 239-65-82). Учасник конкурсу має право відкликати поданий запит у межах вищезазначеного терміну.

Запити, що подані на конкурс після завершення визначеного терміну їх подання, оформлені не за встановленими вимогами, а також запити, що не відповідають оголошеним умовам конкурсу, до участі у конкурсі не допускаються.

Після завершення терміну подання запитів Наукова рада цільової програми здійснює попередній розгляд запитів і доданих до них документів та визначає перелік проєктів, допущених та не допущених до участі у конкурсі.

У місячний строк після завершення терміну подання документів Наукова рада цільової програми забезпечує проведення наукової експертизи запитів, допущених до участі в конкурсі, здійснює підготовку пропозицій щодо конкурсного відбору проєктів та їх погодження із Секцією суспільних і гуманітарних наук НАН України.

Розгляд запитів здійснюється з урахуванням таких основних критеріїв:

- відповідність мети і завдань проєкту концепції цільової програми;
- обґрунтованість новизни проєкту, його переваг порівняно з існуючими аналогами;
- повнота опису наукової продукції, яка буде створена, очікуваних результатів виконання проєкту;
- перспективи впровадження (використання) результатів виконання проєкту.

Перелік відібраних за конкурсом проєктів подається на затвердження Президії НАН України (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2026. – 16.02).